

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Arjen turvaa viittomalla

Paloturvallisuusluennon kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle

Jonna Männikkö & Marjut Vähätiitto

Viittomakielentulkin koulutusohjelma 240 op
huhtikuu/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä(t) Jonna Männikkö & Marjut Vähätiitto	Sivumäärä 44
Työn nimi ”Arjen turvaa viittomalla” Paloturvallisuusluennon kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sirpa Lyytinen, Juha Manunen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Pohjois-Savon pelastuslaitos Kauko Laurila	
Tiivistelmä <p>Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli kääntää valmiiksi nauhoitettu alkusammutusluento suomenkieleltä suomalaiselle viittomakielelle. Alkusammutusluentoon kuului muun muassa tietoa alkusammuttimista ja niiden käytöstä, erilaisten tulipalotilanteiden ehkäisystä sekä hätäilmoituksen tekemisestä. Valmiiksi äänitetty alkusammutuskoulutus sekä käännökset tulivat erilliselle DVD -levylle.</p> <p>Käännös toi viittomakielisille elintärkeää tietoa paloturvallisuudesta heidän omalla äidinkielellään.</p> <p>Opinnäytetyön tilaaja oli Pohjois-Savon Pelastuslaitos ja työelämäedustajana toimi Kauko Laurila. Opinnäytetyön tilaajan kanssa sovittiin työn sisällöstä eli toiminnallisen osuuden kääntämisestä, DVD -levylle tulevasta produktista ja opinnäytetyön kulkua käsittelevästä kirjallisesta osuudesta.</p> <p>Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa käännettiin kouluttajan nauhoittaman alkusammutuskoulutus. Raportissa tarkasteltiin käännöksen avulla tutkimuskysymyksiä, jotka olivat seuraavanlaiset:</p> <ol style="list-style-type: none">1 Kuinka lähtötekstin tuottajan tyyli ja rekisteri vaikuttavat käännökseen?2 Kuinka huomioida se, että käännöksemme tulee sähköiseen muotoon? <p>Raporttiosuudessa käsiteltiin viittomakieltä ja viittomakielistä yhteisöä sekä kerrottiin kääntämisestä ja audiovisuaalisesta kääntämisestä. Lisäksi raportissa esiteltiin sekä Jonna Männikön että Marjut Vähätiiton henkilökohtaiset käännösprosessit. Opinnäytetyön tuloksista on huomattavissa, että lähtötekstin tyyli ja rekisteri vaikuttavat muun muassa käännöksen viittomavalintoihin ja tauotukseen. Sähköiseen muotoon tallennettavassa käännöksessä tulee huomioida rajattu viittomatila sekä kolmiulotteisen viittomisen muuntuminen kaksiulotteiseksi. Tulosten valossa voidaan havaita, että kaksiulotteista videokuva on helpompi ymmärtää, mikäli viittomat ovat yleisviittomakielisiä ja selkeästi tuotettuja.</p>	
Asiasanat Alkusammutus, kääntäminen, viittomakieli	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme of Sign language interpreting

ABSTRACT

Author(s) Jonna Männikkö Marjut Vähätiitto	Number of Pages 44
Title "Safety for everyday life by signing" The translation of the lecture of initial fire fighting	
Supervisor(s) Sirpa Lyytinen, Juha Manunen	
Subscriber and/or Mentor North-Savo Fire Department, Kauko Laurila	
Abstract <p>The aim of this functional thesis was translate a lecture of initial fire fighting from Finnish to Finnish Sign Language. The lecture was recorded before translation. The lecture of initial fire fighting gave information for example about fire extinguishers and how to use them, how to prevent fires and how to make emergency notification. The lecture of initial fire fighting and the translation about it has been recorded to DVD.</p> <p>The translation brought crucial information in Sign Language for the deaf community.</p> <p>The subscriber of this thesis was North-Savo Fire Department and the mentor is leading fire fighter's trainer Kauko Laurila. The content of the thesis has been appointed with the subscriber. The content of the thesis was the translation of the lecture of initial fire fighting. Also the product which became to DVD and the report of the thesis has been appointed with the mentor.</p> <p>In the functional part of the thesis has been translated the lecture of initial fire fighting which was recorded by the mentor. By the help of the translation the thesis tried to answer for two questions:</p> <ol style="list-style-type: none">1) How the lecturer's way of speech affects to our translation?2) What kind of solutions we have to do in our translation because it will become to audiovisual form? <p>The report dealt with Sign Language and deaf community. It introduced also translation and audiovisual translation and told how has the translation processes been. At the part of results you can notice that the form and register of the source text affects to the choice of signs and pauses. When the translation will be recorded to the electric form the translator should notice that the space for signing is limited and the signing will change from three-dimensional to two-dimensional. By the help of results you can notice that it is easier to understand the two-dimensional clips if the signs are produced clearly and by common Sign Language.</p>	
Keywords Initial fire fighting, Translation, Sign Language	

Sisältö

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN VALINTA JA TARKOITUS	7
3 KUUROT JA SUOMALAINEN VIITTOMAKIELI	8
3.1 Viittomakieliset henkilöt	8
3.2 Suomalainen viittomakieli	9
4. KÄÄNTÄMINEN	11
4.1 Kääntäminen tulkin työtehtävänä	11
4.2 Audiovisuaalinen kääntäminen	13
5 KÄÄNNÖSTEORIAT	14
5.1 Skoposteoria	15
5.2 Kohdetekstikeskeinen kääntäminen	16
5.3 Lähtötekstikeskeinen kääntäminen	16
6 TULIPALOTILANNE	17
7 PRODUKTIN LÄHTÖKOHDAT	21
7.1 Pohjois-Savon pelastuslaitos	21
7.2 Paloturvallisuusluennon sisältö	22
8 PRODUKTIN TOTEUTUS	23
8.1 Jonnan käännösprosessi	25
8.2 Marjutin käännösprosessi	28
8.3. Käännösprosessien yhteneväisyyksiä	31
8.4 Käännöksen kuvaaminen	32
9 TULOKSET	33
9.1 Kuinka lähtötekstin tyyli ja rekisteri vaikuttavat käännökseen?	33
9.2 Kuinka huomioida se, että käännöksemme tulee sähköiseen muotoon?	36
10 POHDINTA	40
LÄHTEET	43

1 JOHDANTO

Toiminnallinen opinnäytetyömme Paloturvallisuusluennon kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle sai lähtökohdan Miia Katajiston ja Elisa Nivan tekemästä opinnäytetyöstä. He tulkkasivat lukuvuonna 2010 - 2011 Pohjois-Savon pelastuslaitoksen alkusammutusluennon osana opinnäytetyötään. Pohjois-Savon pelastuslaitos toivoi tuolloin, että kyseisestä suomenkielisestä paloturvallisuusluennosta saataisiin myös viittomakielinen tallenne. Tällöin pelastuslaitosten on helpompi järjestää viittomakielistä paloturvallisuuskoulutusta myös muilla alueilla. Humanistinen ammattikorkeakoulu esitti syksyllä 2010 silloisille kolmannen vuosikurssin opiskelijoille erilaisten tilaajatahojen esille tuomia ideoita mahdollisista opinnäytetöiden aiheista. Paloturvallisuusluennon käännös suomalaiselle viittomakielelle oli yksi niistä.

Työ on merkittävä viittomakielisille, sillä sen avulla he voivat saada mahdollisesti elintärkeää tietoa paloturvallisuudesta omalla äidinkielellään. Tietääksemme paloturvallisuudesta ei ole aikaisemmin tehty viittomakielisiä ohjeita. Käännöstyö liitetään yhdeksän eri pelastustoimenalueen yhteiseen koulutuspakettiin, joten eri puolilla Suomea asuvien viittomakielisten on mahdollista päästä katsomaan kyseinen käännös.

Työtä rajattiin yhteistyössä ohjaavan lehtorin Sirpa Lyytisen ja tilaajatahon edustajan, koulutuspäällikkö Kauko Laurilan, kanssa. Rajausta tehtiin siten, että yhteensä käännettäväksi tuli noin 30 minuuttia. Luento oli liian pitkä yksin käännettäväksi, joten teimme opinnäytetyön parityönä. Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiä ovat:

”Kuinka lähtötekstin tuottajan tyyli ja rekisteri vaikuttavat käännökseen?” ja
”Kuinka huomioida se, että käännöksemme tulee sähköiseen muotoon?”.

Jaoimme käännettävän materiaalin työstämisen siten, että Jonna Männikkö käänsi luennon alun noin 15 minuuttia ja Marjut Vähätiitto * loput noin 15 minuuttia. Jaoimme vastuualueita myös kirjallisessa osuudessa. Marjutin vastuualueisiin kirjoittamisessa kuuluivat englanninkielinen tiivistelmä, johdanto, opinnäytetyön valinta, produktin toteutus, käännöksen kuvaaminen, audiovisuaalinen kääntäminen ja käännöksen tuleminen sähköiseen muotoon. Jonna kirjoitti suomenkielisen tiivistelmän, kuuroista ja viittomakielisistä, suomalaisesta viittomakielestä, tulipalotilanteesta, alkusammutuskalustosta, tilaajatahoon eli Pohjois-Savon pelastuslaitokseen liittyvistä asioista sekä kielen rekisteristä.

Kirjoitimme tasavertaisesti tutkimusmenetelmistä ja tutkimuskysymyksistä, paloturvallisuusluennon sisällöstä ja sen kääntämisestä sekä kääntämisen teoriaa, tietoa skoposteoriasta sekä lähde- ja kohdetekstikeskeisestä kääntämisestä. Myös lähteitä ja pohdintaa kirjoitimme yhteisesti. Kirjoitimme molemmat myös omista käännösprosesseistamme. Kommentoimme ja täydensimme kuitenkin toistemme kirjoittamia tekstejä ja siten osallistuimme kirjoittamiseen tasavertaisesti ja yhteisvastuullisesti.

Opinnäytetyömme kirjallisen osuuden teorian rajauksen valitsimme tilaajatahoa huomioiden, sillä tilaajataholla ei ole paljoa tietoa viittomakielestä, kuuroista tai kääntämisestä. Tutkimuskysymyksemme ”Kuinka puhujan kieli vaikuttaa käännökseen?” vuoksi kerromme teoriaosuudessa myös suomenkielen osa-alueista. Tulkkiopiskelija tai tulkki saattaa myös lukea opinnäytetyötämme. Tämän vuoksi pidämme tarpeellisena myös esitellä hiukan paloturvallisuusalaan liittyvää terministöä ja välineitä sekä tilaajatahoamme Pohjois-Savon pelastuslaitosta.

*Produkti julkaistiin 13.3.2012 nimellä Marjut Pänkäläinen

2 OPINNÄYTETYÖN VALINTA JA TARKOITUS

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa suomenkielisestä paloturvallisuusluennosta käännös suomalaiselle viittomakielelle. Opinnäytetyömme on siis toiminnallinen. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa jokin konkreettinen tuotos opinnäytetyön tilaajan toiveiden mukaisesti. Toiminnallinen opinnäytetyö ei kuitenkaan ole ainoastaan produkti, sillä siihen kuuluu olennaisena osana myös tutkimuksellinen raportointi tehdystä työstä. (Vilkka & Airaksinen 2004, 49, 51.)

Opinnäytetyömme tilaaja oli Pohjois-Savon Pelastuslaitos, ja työelämäedustajana toimi Pohjois-Savon Pelastuslaitoksen koulutuspäällikkö Kauko Laurila. Opinnäytetyömme nimi ”Arjen turvaa viittomalla” tuli tilaajan ehdotuksesta. Kääntämämme materiaali tulee koulutuskäyttöön yhdeksälle pelastustoimen alueelle vuoden 2012 koulutuspakettiin. Kyseinen koulutuspaketti on sähköisessä muodossa, mutta sitä ei julkaista internetissä. Pohjois-Savon pelastuslaitoksen kouluttajat löytävät koulutusmateriaalin heidän omasta sisäisestä verkostaan. Muille kahdeksalle pelastustoimen alueelle koulutuspaketti toimitetaan dvd-muodossa. Kuurojenyhdistykset voivat halutessaan tilata pelastuslaitokselta kouluttajan esittämään kyseisen koulutusvideon. Käännös ei siis tule yleiseen jakoon levitettäväksi.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Kuinka lähtötekstin tuottajan tyyli ja rekisteri vaikuttavat käännökseen?
2. Kuinka huomioida se, että käännöksemme tulee sähköiseen muotoon?

Kyseinen opinnäytetyö edistää kääntämisen taitojamme, joita tulemme tarvitsemaan tulevaisuudessa työskennellessämme viittomakielen tulkkeina. Viittomakielen tulkkikoulutuksessa kääntämisen osuus opinnoista on pieni, jonka vuoksi tulkkiopiskelijoiden ja tulkiksi valmistuneiden omalle vastuulle jää kääntämiseen liittyvien asioiden opiskelu (Roslöf & Veitonen 2006,108). Opinnäytetyömme työstöprosessin aikana sekä harjaannutimme kääntämisen

taitojamme että kasvatimme viittomavarastoamme etenkin paloturvallisuuden osa-alueella. Työmme avulla voimme osaltamme olla levittämässä paloturvallisuustietoisuutta viittomakielisille henkilöille ympäri Suomen. Kyseinen käännös on osa valmista materiaalipakettia, jolloin palo- ja pelastusalan kouluttajien on aikaisempaan verrattuna helpompi pitää viittomakielisille henkilöille suunnattuja koulutustilaisuuksia paloturvallisuuteen liittyen. Luennossa on esitelty myös esimerkiksi viittomakielisille suunnattua mahdollisuutta tehdä hätäilmoitus tekstiviestillä. Voi olla, että kaikki viittomakieliset eivät vielä tiedä tarpeeksi kyseisestä palvelusta, joten sen esiintyminen paloturvallisuusluennossa voi lisätä heidän tietoisuuttaan ja täten parantaa heidän turvallisuuttaan.

3 KUUROT JA SUOMALAINEN VIITTOMAKIELI

Kelan tietojen mukaan Suomessa oli 29.2.2012 3 354 kuuroa. Kuulonäkövammaisia henkilöitä oli tuolloin 300, joten yhteensä kuuroja sekä kuulonäkövammaisia Suomessa on 3 654. (Karinen 2012.) Suomalaista viittomakieltä osaa kaiken kaikkiaan noin 10 000 henkilöä. Kyseistä ryhmää kutsutaan viittomakieliseksi yhteisöksi. (Jantunen 2003, 23). Kerromme seuraavaksi perusasioita viittomakielestä ja siitä, ketkä ovat viittomakielisiä.

3.1 Viittomakieliset henkilöt

Kuka tahansa henkilö voi olla viittomakielinen, jos hänen ensikielensä tai äidinkielensä on suomalainen viittomakieli. Henkilöt, jotka ovat äidinkieleltään viittomakielisiä, ovat oppineet ja omaksuneet kielen jo varhaislapsuudessa useimmiten sitä kieltä käyttäviltä henkilöiltä eli mahdollisesti kuuroilta vanhemmiltaan, joiden ensikieli tai äidinkieli on viittomakieli. Tällöin kyseinen henkilö on oppinut viittomakielen ensimmäisenä kielenään ja hallitsee kieltä parhaiten jokapäiväisessä elämässä. Hän on myös samaistunut kieleensä eli suomalaiseen viittomakieleen. Viittomakieltä käyttävien henkilöiden ryhmä on laaja ja vaihteleva.

Ryhmään kuuluvat henkilöt, joille suomalainen viittomakieli on äidinkieli tai ensikieli, henkilöt, joille viittomakieli on toinen kieli ja henkilöt jotka ovat oppineet viittomakielen vieraana kielenä. (Jokinen 2000, 79 - 80.)

§ 17

Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin

Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.

Jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaiden oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. (Finlex 2012.)

Opinnäytetyön toiminnallisella osuudella edesautamme kyseisen lain toteutusta eli tuotamme viittomakielisille palvelua ja opastusta heidän omalla äidinkielellään. Tällöin henkilöt saavat elintärkeää tietoa ja voivat ennaltaehkäistä tulipalojen syttymistä sekä varautua tulipalotilanteisiin.

3.2 Suomalainen viittomakieli

Suomalainen viittomakieli on lähtöisin Ruotsista. Vuosina 1834-1845 Carl Oscar Malm opiskeli Tukholmassa Manheimin kuurojen sisäoppilaitoksessa (nykyisin Manilla-koulu). Hän omaksui ensikielekseen siellä tuolloin käytetyn viittomakie-

len. Vuonna 1846 Malm alkoi opettaa oppimaansa viittomakieltä Suomessa ja siten levitti sitä suomalaisten kuurojen keskuuteen. Malmia sanotaankin suomalaisen viittomakielen kantaisäksi. Suomalainen ja ruotsalainen viittomakieli ovat näin ollen sukukieliä eli niillä on yhteinen alkulähde. Aikojen saatossa niistä on kehittynyt kaksi itsenäistä kieltä. (Jantunen 2003, 22.)

Suomalainen viittomakieli tarkoittaa suomenkielisestä perhetaustasta olevien kuurojen ja viittomakielisten henkilöiden käyttämää viittomakieltä. Suomalainen viittomakieli on perustuslaissa tunnustettu vähemmistökieli, joten sitä huolletaan samaan tapaan kuin Suomen muita virallistettuja kieliä. (Jantunen 2003, 22, 24 - 25.) Kotimaisten kielten tutkimuskeskus on perustanut suomalaisen viittomakielen lautakunnan huoltamaan puhuttujen kielten puhuttuun muotoon rinnasta maansa viittomakielen viitottua muotoa. Viittomakielelle ei ole olemassa kirjakielistä muotoa, mutta lautakunnan mukaan yleiskielinen muoto suomalaisesta viittomakielestä on löydettävissä. Yleiskieli ei kuitenkaan ole suomen- tai ruotsin yleiskielen tavoin vakiintunutta. Lautakunnan mukaan yleiskielen ominaisuuksina voidaan pitää viittomien huolellista artikulaatiota, murteellisten ja arkityylisten viittomien välttämistä sekä selkeää lauserakennetta. (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2011.)

Säännöllinen viittomakielinen ohjelmantuotanto käynnistyi Suomessa jo 1980-luvun alussa. Ylen Viittomakielisten uutisten, viittomakielelle tulkattujen vaali-paneelikeskustelujen ja Kuurojen liiton videotiedotteiden lisäksi on nykyään kaikkien saatavilla paljon julkishallinnon tuottamaa viittomakielistä materiaalia. Tällaista materiaalia ovat esimerkiksi erilaiset tiedotteet eduskunnasta, terveyteen liittyvistä asioista tai tulkkipalvelusta. (Vivolin-Karén 2010, 5 – 6.)

Viittomakielestä ei ole olemassa vakiintunutta kirjoitettua muotoa. Viittomakieltä voidaan merkitä muistiin esimerkiksi videoinnin, piirrosten ja kuvien avulla, kirjoittamalla viittomien tuottamisen kuvaus puhutulla kielellä, käyttämällä puhutun kielen glosseja tai varsinaisten viittomakielten kirjoitusjärjestelmien avulla. (Savolainen 2000, 189.) Koulutuksemme aikana olemme saaneet oppia viittomien merkitsemiseen pääasiassa glossien ja videoinnin avulla, joten käytimme niitä hyödyksemme käännösprosessissamme. Glossit ovat viittoman perusmerkitystä

vastaavia sanoja, jotka kirjoitetaan perusmuodossa suuraakkosilla. Glossien muodot eivät ole vakiintuneita, joten jokaisella glossien kirjoittajalla on oma tapansa merkitä viittomakieltä muistiin. Tavallisesti yksi glossi koostuu yhdestä puhutun kielen sanasta, mutta se voi koostua myös useammasta sanasta väli-viivan avulla merkittynä, mikäli viittomalle ei ole olemassa yhden sanan vastinetta. Glosseihin voidaan merkitä myös viittomistapaan liittyviä piirteitä, kuten esimerkiksi toistoa symbolilla x, sitkostettua liikettä kirjoittamalla viittomaa vastaavan sanan kirjaimet välilyönnillä erotettuina (P A I N A V A) tai viittoman suuntaa käyttämällä viittomatilan eri osia tarkoittavia numeroita. Sormiaakkoset merkitään glosseihin pienaakkosilla. (Savolainen 2000, 192 – 194.) Varsinaisia viittomakielten kirjoitusjärjestelmiä käytetään pääasiassa tutkimuksen apuna. Ne perustuvat erilaisiin piirrossymboleihin, joilla merkitään esimerkiksi viittoman paikkaa, käsimuotoa ja liikettä. (Savolainen 2000, 196 – 197.)

4. KÄÄNTÄMINEN

Kääntäminen on yksi osa viittomakielen tulkin työtä. Opinnäytetyömme tulee sähköiseen muotoon, joten kääntämisen perusasioiden ohella meidän tuli produktia työstäessämme ottaa huomioon myös audiovisuaaliseen kääntämiseen liittyviä asioita. Seuraavaksi esittelemme kääntämisen perusteita sekä audiovisuaalista kääntämistä.

4.1 Kääntäminen tulkin työtehtävänä

Suomalaisen viittomakielentulkin tulee työssään hallita mahdollisimman hyvin molemmat työkielensä eli suomalainen viittomakieli ja suomen kieli. Tulkin tulee myös tuntea Suomen kulttuurin lisäksi kuurojen kulttuuri. Tulkin on työssään helpompi toimia erilaisissa tilanteissa asianmukaisella ja kuurojen kulttuuriin sopivalla tavalla, kun hänellä on tietoa viittomakielisten visuaalisesta kulttuurista sekä keskeisistä henkilöistä, tavoista ja fraaseista. Tulkin tulisi käyttää ennako-

tietojaan tulkattavista ja käännettävistä asioista soveltavasti ja joustavasti eri tilanteissa, mutta ne eivät saisi vaikuttaa liiaksi tulkkaustilanteeseen tai käännökseen. (Roslöf & Veitonen 2006, 108.)

Käännöksemme lähtöteksti on puhuttua suomenkieltä, joten meidän oli havainnoitava luennoitsijan puheesta, mitä asioita hän halusi painottaa. Sitä kautta pystyimme siirtämään kyseisen painotuksen myös käännökseemme. Käännöksen tavoitteena voidaan pitää mahdollisimman sujuvaa ja oikeakielistä ilmaisu- tapaa kohdekielellä.

Paras tulos saavutetaan, mikäli kääntäjä on äidinkieleltään tai ensikieleltään viittomakielinen. Valitettavasti ensi- tai äidinkieleltään viittomakielisiä viittomakielen tulkkeja on Suomessa todella vähän. Tulkin, jolle suomalainen viittomakieli on vieras kieli, saattaa olla vaikeaa löytää hyviä käännösratkaisuja. Tämän vuoksi käännöksiin saattaa joutua huomaamatta erilaisia tyyli- tai merkitysvirheitä, jolloin käännös ei täysin vastaa lähtötekstiä. (Roslöf & Veitonen 2006, 109 – 110.) Saimme apua muun muassa käännöstemme oikeakielisyyteen ja viittomaratkaisuihin kahdelta viittomakieliseltä lehtoriltamme.

Suomalaisen viittomakielen kääntämistä on tutkittu vähän. Viittomakielen kääntämisessä kuitenkin pätevät lähes samat säännöt kuin puhuttujen kielten kääntämisessä. Viittomakielen tulkkikoulutus painottuu pääsääntöisesti tulkkaukseen ja käännösteorioiden opiskelu on tulkkikoulutuksessa vähäistä. (Roslöf & Veitonen 2006, 108.) Humanistisessa ammattikorkeakoulussa Viittomakielentulkin koulutusohjelmassa kääntämistä opiskellaan kaksikymmentä opintopistettä, kun vastaavasti tulkkauksen opintoja on 55 opintopistettä. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011, 101.)

Tulkin ammattitaitoon kuuluvat muun muassa tietämys käännöstieteellisestä teoriapohjasta sekä käännösteorioiden tuntemus ja tieto niiden hyödyntämisestä tulkin työssä. Viittomakielen tulkin on myös tärkeää tietää, mitä eroa on kääntämisellä ja tulkkauksella. Viittomakielen tulkkauksessa käytetty aika on rajallista ja tulkkauksen tehdään juuri siinä hetkessä. Tulkkaukselta voi yleensä jälkeenpäin korjata tai muuttaa vain vähän. Tulkkauksessa voidaan toteuttaa samanaikaisesti puheen kanssa eli simultaanisesti tai pidempinä kokonaisuuksina, konsekutiivises-

ti. Viittomakielen kääntämisessä on aikaa käytettävissä runsaammin. Käännöstä voi hioa, muuttaa ja muokata useaan kertaan. Lisäksi käännöksestä pyritään luomaan jokin tallenne, joko glossein paperille tai videoimalla viittomista digitaalisiksi. (Roslöf & Veitonen 2006, 109.)

4.2 Audiovisuaalinen kääntäminen

Audiovisuaalisella kääntämisellä tarkoitetaan yleisesti muun muassa elokuvien, radion, television ja videoiden kääntämistä. Nykyisin DVD-levyt ovat myös olennainen osa audiovisuaalista kääntämistä, sillä ne ovat muun muassa helpompia käyttää kuin perinteiset VHS -kasetit. (Gambier 2007, 76, 82.) Kääntämisestä ja tulkkauksesta puhuttaessa keskitytään useimmiten vain sanastolliseen kääntämiseen. Sanat ovat kääntäjän työkalu, mutta kuitenkin kääntämiseen liittyy esimerkiksi kuvaa, ääntä ja liikettä, jotka vaikuttavat käännökseen tuotoksena. Kääntäjän on myös pohdittava muun muassa kohdeyleisön odotuksia ja tarpeita käännökseen liittyen sekä lähtötekstin vaikutusta käännökseen. Lähtötekstistä tulee huomioida esimerkiksi sen esittämistapa eli se verbaalinen, visuaalinen ja auditiivinen informaatio, joka lähtötekstistä välittyy. Tekstin osien tulkintaan vaikuttaa myös käännöksen viestinnällinen tehtävä. (Oittinen 2007, 44, 46, 49.)

Audiovisuaalisen kääntämisen uudeksi lajiksi on tullut useissa maissa lain myötä muun muassa kuuroille tarkoitettu kielensisäinen tekstitys, viittomakielinen käännös sekä näkövammaisille suunnattu kuvailu (Gambier 2007, 91). Audiovisuaalisissa käännösteksteissä on tärkeää, että käännökset näkyvät yhtäaikaaisesti kuvan kanssa. Tällöin käännöksen katsojan on helpompi seurata ohjelman kulkua. Samalla syntyy helposti vaikutelma, että materiaali olisi alun alkaen tuotettu kyseisellä käännöskielellä. (Vertanen 2007, 150 – 151.) Lopullisessa käännöksessämme viittominen ja diakuva tai teksti näkyvät samanaikaisesti. Tällä tavoin katsoja voi seurata sekä käännöstä, että kuvaa. Kuva antaa hieman vihjettä kääntämiseen ja siihen voi viitata käännöksen aikana.

5 KÄÄNNÖSTEORIAM

Erilaiset käännösteoriat ohjaavat kääntäjiä esimerkiksi sen suhteen, kuinka paljon lähtöteksti vaikuttaa käännökseen. Käännösteoriat antavat kääntäjille apuvälineitä ja auttavat heitä työssään heidän kohdatessa erilaisia käännösongelmia. Kääntäjän valitsema tietyn teorian mukainen käännösstrategia auttaa kääntäjää miettimään tavoitetta ja tarkoitusta käännökselleen. Käännösstrategian tehtävänä on myös selkeyttää saatua työtehtävää. Jos kääntäjä on työn alussa jo miettinyt perusasiat, on hänen helpompi työstää käännöstä, ja saada siitä toimiva ristiriidaton kokonaisuus. (Roslöf & Veitonen 2006, 109.)

Viittomakielisessä kääntämisessä käytettävät käännösteoriat pohjautuvat puhuttujen kielten kääntämisessä käytettyihin käännösteorioihin (Roslöf & Veitonen 2006, 110). Käännöstieteessä on läpi sen historian keskusteltu siitä, tulisiko kääntäjän olla uskollinen lähdetekstille vai käännöksen lukijalle. Lähdetekstille uskolliset käännösteoriat pyrkivät niin sanottuun ekvivalenssiin eli vastaavuuteen lähde- ja kohdetekstin välillä. Käännöksen lukijoille uskolliset käännösteoriat taas pyrkivät adekvaattisuuteen eli siihen, että kohdeteksti olisi mahdollisimman toimivaa kohdekielen ja -kulttuurin näkökulmasta. Tällöin lähtötekstin muotoa ja merkitystä pidetään vähemmän tärkeinä. (Hytönen 2006, 66.) Yksi tunnetuimmista käännösteorioista, skoposteoria, asettaa tärkeimmäksi käännöksen tarkoituksen huomioimisen (Hytönen 2006, 71).

Viittomakielisellä käännöksellä on tilanteesta riippuen aina oma erityinen tehtävänsä. Käännöksen tarkoitus ei välttämättä ole sama kuin lähdetekstin tarkoitus, mutta useimmiten tarkoituksena on välittää asiasisältö kohdekielen näkökulmasta mahdollisimman oikeakielisesti. Esimerkiksi turvallisuuteen liittyvät ohjeet pyrkivät asiasisällön välittämiseen. Tällöin kääntäjän tulee valita käännösstrategia, jonka tavoitteena on semanttinen vastaavuus eli lähde- ja kohdekielisten viestien merkityksen samuus. (Roslöf & Veitonen 2006, 110, 113.)

Viittomakielen tulkki ja kääntäjä työskentelevät vaihtelevasti erilaisissa

kielenkäyttötilanteissa. Saman käännöstilanteen aikana kääntäjä saattaa käyttää montaa erilaista käännösteoriaa ja voi olla, että hän joutuu vaihtamaan käännösstrategiaa kesken kaiken. Erilaisten käännösteorioiden tunteminen ja hyväksyminen auttaa kääntäjää antamalla hänelle välineitä työnsä hallintaan ja käännösratkaisujen perusteluun. (Hytönen 2006, 70.) Opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa hyödynnämme muutamaa erilaista käännösratkaisua, muun muassa kohdetekstikeskeistä kääntämistä ja lähdetekstikeskeistä kääntämistä. Käännösratkaisut olemme valinneet tilanne- ja lausekohtaisesti.

5.1 Skoposteoria

Yksi tunnetuimmista käännösteorioista on Reissin ja Vermeerin 1980 luvulla kehittämä skoposteoria. Skoposteoriassa käännöksen tärkeimmäksi kriteeriksi asetetaan sen skopos eli tarkoitus, päämäärä, tavoite ja funktio. Ne ovat tärkeimmät kriteerit käännöksen osalta. Reiss & Vermeer (1986) tuovat skoposteorialla esille näkökulman, jonka mukaan kääntämisessä tärkeintä on ottaa huomioon käännöksen tarkoitus, ei lähtötekstin. (Laine 2006, 71.) Skoposteoriaa yritimme toteuttaa käännöksessämme siten, että pidimme päämääränämme saada luennon tavoite ja tarkoitus välittymään myös kohdekieliselle eli viittomakieliselle yleisölle. Tavoitteenamme oli tuottaa mahdollisimman selkeää viittomakieltä.

Reiss & Vermeer (1986) ovat tuoneet esille ajatuksen, että kääntäjä ei voisi tarjota samaa informaatiota kuin lähtötekstin luoja. Kääntäjän pyrkimyksenä on suoriutua käännösprosessistaan käännöksen tarkoituksen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Kääntäjä tarjoaa informaatiota niin paljon kuin näkee sen mahdolliseksi ja tarpeelliseksi. (Hytönen 2006, 71.) Skoposteoria ei ota kantaa siihen, tulisiko käännös olla kohdeteksti- vai lähdetekstikeskeinen. Reissin & Vermeerin (1986) mukaan käännös on hyvä, jos se pystyy toteuttamaan omat funktionsa. (Hytönen 2006, 72.)

5.2 Kohdetekstikeskeinen kääntäminen

Lafeveren (1992) mukaan monet käännöstieteilijät ovat laajentaneet näkökulmaa kääntämisessä. Nykyisin käännöksen tärkeimmäksi näkökulmaksi on nostettu käännöksen kirjoittaminen uudelleen lukijaa varten. Uuden suunnan myötä perinteinen lähdetekstin ja kohdetekstin samuuden tavoittelu eli pyrkimys ekvivalenssiin on hylätty ja nykyisin tärkeimmäksi on nostettu käännöksen uudelleen kirjoittaminen lukijaa varten. (Hytönen 2006, 72.) Douglas Robinson (1991) on todennut, että kääntäminen on lähdetekstin jättämistä ja kohdetekstin uusiin tulkintoihin suuntautumista. (Hytönen 2006, 73.)

Nordin (1991, 1997) mukaan kääntäjän tulee työstää ja muunnella tekstiään aina toimeksiannon ja lukijoiden odotusten mukaisesti. Nord on esitellyt lojailiuden käsitteen, joka tarkoittaa, että kääntäjä on käännösprosessin ajan sidoksissa sekä lähdekieleen että kohdekieleen ja vastuussa työnsä oikeellisuudesta sekä lähtötekstin lähettäjälle että käännöksen vastaanottajalle. (Hytönen 2006, 75.)

Käännöksessämme pyrimme mahdollisimman kohdekielen mukaiseen kääntämiseen eli viittomakielisiin ilmauksiin. Saimme apua viittomakielisten elementtien tuottamiseen erityisesti viittomakielisiltä lehtoreiltamme. Käännöksemme tavoitteena on tavoittaa mahdollisimman moni viittomakielinen henkilö iästä ja asuinpaikasta huolimatta. Tämän vuoksi pyrimme tuottamaan mahdollisimman yleisviittomakielistä ja ymmärrettävää käännöstä.

5.3 Lähtötekstikeskeinen kääntäminen

Ingon (1990) mukaan lähtötekstikeskeisissä käännösteorioissa tulee pyrkiä tuottamaan kohdetekstiin juuri ne samat elementit mitä lähtötekstissä on. Joskus käännökseltä saatetaan vaatia sama reaktio kuin lähtötekstin lukija koki lähtötekstiä lukiessaan. (Hytönen 2006, 76.)

Lähtötekstikeskeisellä käännösstrategialla tarkoitetaan lähtötekstin kieliopillista ja sanastollista rakennetta säilyttävää sanasanaista kääntämistä, joka on vahvasti lähtötekstikeskeistä. Tällöin käännöksen funktiota tai käännöksen vastaanottajaa ei ole määritetty. Tällaisessa kopioivassa eli lähtötekstikeskeisessä kääntämisessä kohdetekstin asiasisältö ja ymmärrettävyys saattavat kärsiä. (Hytönen 2006, 76.)

Viittomakielen tulkkauksessa ja kääntämisessä sanasanaista kääntämistä tulee käyttää joissakin tilaisuuksissa, esimerkiksi opiskelutulkkauksissa. Esimerkiksi sormittaminen eli sanojen tuottaminen puhutun kielen kirjoitusasun mukaisesti kirjain kirjaimelta on viittomakielen tulkkauksessa ja kääntämisessä voimakkaasti sidoksissa lähtökieleen. (Roslöf & Veitonen 2006, 173.) Sormittamista käytetään esimerkiksi kun halutaan välittää asiakkaalle suomenkielinen sanamuoto tai rakenne. Sormittamista tulisi kuitenkin tarkoin harkita, sillä tällöin kääntäminen ja asian ymmärtäminen jää kohdekielen vastaanottajalle. (Hytönen 2006, 77.)

Olemme hyödyntäneet kääntämässämme luennossa sekä lähtötekstikeskeistä että kohdetekstikeskeistä kääntämistä. Joissakin toiminnallisissa kohdissa kuten esimerkiksi lampun vaihdossa tai sammutuspeitteen käytössä havaitsimme kohdetekstikeskeisen kääntämisstrategian parhaiten toimivaksi. Lähtötekstikeskeisiä käännösstrategioita käytimme muun muassa kohdissa, joissa oli kerronnallista osuutta. Kaikille suomenkielisille sanoille ei löytynyt viittomavastinetta, joten käytimme lähtötekstikeskeistä kääntämistä näissä kohdissa. Esimerkiksi suomenkieliselle sanalle ”pikapaloposti” emme löytäneet viittomavastinetta suomalaisesta viittomakielestä, joten se ratkaistiin sormittamalla.

6 TULIPALOTILANNE

Suomessa syttyy vuosittain noin tuhat tulipaloa. Kuolemaan johtavista tulipaloista suurin osa tapahtuu kotona. Toimimalla oikealla tavalla suuri osa palokuolemista olisi voitu ehkäistä. Vastoin yleistä olettamusta palokunta ei huolehdi kodin paloturvallisuudesta, vaan se on lähtökohtaisesti jokaisen omalla vastuulla.

Rivi- ja kerrostalossa talonyhtiön hallitus on vastuussa siitä, että määräysten mukaiset järjestelyt ovat kunnossa sekä talonyhtiön hallitus huolehtii paloturvallisuudesta. Taloon nimetty suojelujohtaja tekee kirjallisen turvallisuussuunnitelman, johon on merkitty toimintaohjeet mahdollisen tulipalotilanteen varalta. Myös suunnitelma tulipalojen ennaltaehkäisystä tulee kirjata turvallisuussuunnitelmaan. (Jaakkola & Somerkoski 2000, 16.)

Palamiseen tarvitaan riittävästi happea, lämpöä ja palavaa ainetta. Palavassa muodossa tuli on kaasua. Kun kaasumainen aine yhdistyy hapen kanssa, syntyy valo- ja lämpöilmiö eli palaminen. (Jaakkola & Somerkoski 2000, 3.) Kun havaitaan tulipalo, tulee toimia mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. Ovet ja ikkunat pitää sulkea, jotta palo ei leviäisi. Tämän jälkeen muita vaarassa olevia henkilöitä varoitetaan tilanteesta. Tulipalon sattuessa kerrostalossa ei hissien käyttö ole suositeltavaa vaan rakennuksesta poistuminen tulee tapahtua rappusia pitkin. Turvalliseen paikkaan päästyä on soitettava hätänumeroon 112. Muita lähistöllä olevia henkilöitä tulee varoittaa tilanteesta. Tulipaloa voi myös yrittää sammuttaa itse, mikäli se on mahdollista. Yhteisesti sovitulla kokoontumispaikalla on hyvä tarkistaa ovatko kaikki henkilöt päässeet ulos palavasta rakennuksesta. Palokunta tulee opastaa palopaikalle (Jaakkola & Somerkoski 2000, 16.)

Palonalun alkusammutus tapahtuu käsillä olevilla välineillä. Alkusammutuskalusto on kenen tahansa käytettävissä olevat sammutusvälineistö. Siihen kuuluvat esimerkiksi pikapaloposti ja käsisammutin. Alkusammutinkaluston tulee olla helposti saatavilla ja käytettävissä. (Majamaa 2007, 8.)

Palovaroitin

Tulipalon sattuessa palovaroitin hälyttää aikaisessa vaiheessa tulipalosta. Suomen lain mukaan jokaisessa asunnossa tulee olla palovaroitin. Asukkaiden on myös pidettävä huolta, että palovaroitin on toimiva ja huollettava sitä säännöllisin väliajoin. Toimiva palovaroitin antaa aikaa pelastautumiselle. Palovaroitin alkaa soida havaitessaan savua. Vuosittain palovaroitin pelastaa kymmenien ihmisten hengen. (Jaakkola & Somerkoski 2000, 32.)

Jokaiseen asuinkerrokseen tarvitaan ainakin yksi palovaroitin. Mikäli asunnossa on kaksi palovaroitinta, tulee niiden välimatka olla alle 12 metriä. Jokaiseen makuuhuoneeseen, eteiseen ja lähelle niitä paikkoja, joista palo voi saada alkunsa suositellaan asennettavaksi palovaroitin. Palovaroittimia ei kuitenkaan suositella laitettavaksi keittiöön, autotalliin tai kylpyhuoneeseen, sillä käry ja höyry aiheuttavat usein turhia hälytyksiä. (Jaakkola & Somerkoski 2000, 32.)

Huoneistossa palovaroitin asennetaan katon korkeimpaan kohtaan siten, että palovaroitin on puolen metrin etäisyydellä seinistä ja valaisimista. Palovaroitin tulee asentaa myös etäälle ilmanvaihtoaukosta. Yksikerroksisessa asunnossa palovaroitin asennetaan huoneiston keskelle, lähelle makuuhuonetta. Monikerroksisessa asunnossa palovaroittimien tulisi sijaita portaikkojen yläpuolella kunkin kerroksen katossa. Palovaroittimet on hyvä sijoittaa niihin tiloihin, joista pääsee pelastautumaan. Käytävillä olevat palovaroittimet havaitsevat savun muista huoneistoista. Palo saattaa alkaa myös esimerkiksi makuuhuoneiden sähkölaitteista, joten makuuhuoneissa on hyvä olla palovaroittimet. Kuulo- ja näkövammaisille on kehitetty omia erilaisia tärinään perustuvia hälyttimiä. On olemassa myös palovaroittimia, joissa voi muuttaa hälytysäänen korkeutta. (Jaakkola & Somerkoski 2000, 32-33.)

Palovaroittimen paristot on hyvä vaihtaa kerran vuodessa. Hyvä paristonvaihtopäivä on esimerkiksi hätänumeropäivä 11.2. Palovaroitinta tulisi koekäyttää muutaman kerran vuodessa ja myös esimerkiksi matkoilta paluun jälkeen. Palovaroittimen käyttöikä on noin 8-10 vuotta. Tämän jälkeen palovaroitin olisi hyvä vaihtaa. (Jaakkola & Somerkoski 2000, 34.)

Käsisammutin

Käsisammuttimella tarkoitetaan korkeintaan 20 kilogrammaa painavaa kannettavaa, käsin laukaistavaa alkusammutinta. Käsisammuttimelle on asetettu erilaisia vaatimuksia. Sammutettavaa on oltava vähintään 1 kg ja sammutinta tulee voida käyttää uudelleen. Käsisammuttimen tulee sisältää venttiili, jolla voi-

daan katkaista sammutevirta. Paineellisissa käsisammuttimissa sammute- ja ponneaineet kuuluvat olla aina samassa säiliössä. (Majamaa 2007, 8.)

Käsisammuttimet nimetään sammuttimen sisältämän aineen mukaisesti. SFA-EN 3-7 Standardin mukaan käsisammuttimet jaetaan seuraavanlaisiin tyypeihin: vesipohjaiset sammuttimet, myös vaahdot, jauhesammuttimet, hiilidioksidisammuttimet ja puhdas sammute -sammuttimet (clean agent). Jauhekäsisammuttimia on olemassa yhden, neljän, kuuden, kahdeksan ja kahdentoista kilon kokoisina. Vesipohjaiset sammuttimet ovat kahden, kolmen, kuuden tai yhdeksän litran kokoisia ja CO²-sammuttimet kaksi ja puoli kiloa. Käsisammuttimia tulisi sijoittaa kohteeseen tai tilaan yksi 200 - 300 m² kohti. (Majamaa 2007, 8-9.)

Sammutuspeite

Sammutuspeite on suorakulmion muotoinen peite, joka on tehty palamattomasta materiaalista. Sammutuspeitteen lyhin sallittu reunan pituus on 0,9 metriä ja pisin 1,8 metriä. Sammutuspeitteiden tavallisimpia kokoja ovat 1,2m x 1,2m ja 1,2m x 1,8m, joista viimeksi mainittu suurempi koko on suositeltavampi. Sammutuspeitteellä estetään hapen pääsy palokohteeseen eli palo tukahdutetaan peittämällä kohde. Sammutuspeite soveltuu hyvin erilaisiin tilanteisiin ja paikkoihin, kuten esimerkiksi keittiöihin, grilleihin ja kohteisiin joissa käsitellään pieniä määriä syttyvää tai palavaa ainetta. Ihmisen päällä palavat vaatteet on hyvä sammuttaa sammutuspeitteellä. (Majamaa 2007, 9.)

Pikapaloposti

Pikapaloposti kuuluu rakennuksen vesijohtoverkkoon ja on rakennuksen omaa alkusammutuskalustoa. Rakennuksessa asuvat henkilöt ovat oikeutettuja käyttämään pikapalopostia. Pikapalopostityyppejä ovat esimerkiksi pikapaloposti, automaattinen paloposti, kiinteä pikapaloposti ja kääntyvä pikapalopostikela. Pikapalopostin perusteena on esimerkiksi 25 metriä pitkän letkun kattavuus koko suojattavalle alueelle. Pikapalopostin sammutusvaikutus on jäähdyttävä. Se sopii kiinteiden, orgaanisten ja kuituisten aineiden palon sammuttamiseen. Pi-

kapaloposti ei kuitenkaan sovellu sähköpalojen sammuttamiseen. (Majamaa 2007, 9 - 10.)

Sankoruisku

Alkusammutuskalustosta sankoruisku on yksi vanhimmista sammuttimista. Sankoruisku on tavallisesti noin 12 litran kokoinen, lieriömäinen metalliastia, josta sammutusaine suihkutetaan käsikäyttöisen mäntäpumpun ja 70cm pituisen letkun avulla tulipalon päälle eli palokohteeseen. Sammutusaineena sankoruiskussa käytetään vettä. Veden vaikutusta voidaan tehostaa kalvovaahtones-teellä ja haihtumista voidaan estää lisäämällä veteen glyserolia. Tällöin sammutusvaikutus on jäähdyttävä ja vaahtonestettä käyttäessä myös tukahduttava. Sankoruiskua voidaan tulipalon syttyessä käyttää esimerkiksi huoneissa, joihin ei tule käyttövettä. Sankoruisku sammuttaa orgaaniset, kiinteät ja kuituisten aineiden aiheuttamat tulipalot. (Majamaa 2007, 10.)

7 PRODUKTIN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelemme tilaajatahoamme Pohjois-Savon pelastuslaitosta ja pelastustoimen alueita sekä kääntämäämme luentoa. Kerromme myös, mitä kyseiseen toimialueeseen kuuluu ja mitkä ovat pelastuslaitoksen tehtävät. Esittelemme myös kääntämämme luennon sisällön.

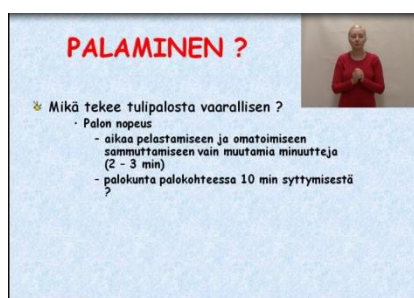
7.1 Pohjois-Savon pelastuslaitos

Pohjois-Savon pelastuslaitos aloitti toimintansa vuoden 2004 alussa. Pohjois-Savon pelastustoimen alueeseen kuuluvat Pohjois-Savon seutukunnat: Ylä-Savon, Koillis-Savon, Kuopion, Sisä-Savon ja Varkauden seutukunta. (Kuopion kaupunki 2011 a.) Pelastustoimialueiden pelastushenkilöt palvelevat alueella asuvia ja antavat heille turvallisuusneuvontaa, -valistusta ja -koulutusta. Pelas-

tustoimi suorittaa myös palotarkastuksia ja palovalvontaa sekä auttaa erilaisissa onnettomuuksissa. Pelastustoimen tavoitteena on onnettomuuksien ennaltaehkäisy sekä asukkaiden omatoimisten pelastusvalmiuksien kehittäminen. (Kuopion kaupunki 2011 b.)

7.2 Paloturvallisuusluennon sisältö

Käännettävässä luennossa koulutuspäällikkö Kauko Laurila luennoi erilaisten diojen ja havainnollistavien kuvien avulla paloturvallisuudesta ja siihen olennaisesti liittyvistä huomioitavista seikoista. Luento on nauhoitettu etukäteen. Käännettävä materiaali on tehty PowerPoint –diojen pohjalta, joten luennossa näkyy paloturvallisuusaiheeseen liittyviä kuvia ja ajastetussa dialuennossa kuuluu luennoijan eli koulutuspäällikön ääni. Tuotoksessa viittomisemme näkyy oikeassa ylänurkassa.



Puolituntia kestävä luennon alkuosa koostuu palon vaarallisuuden ja nopean toiminnan merkityksen korostamisesta, palamisen edellytysten kertomisesta ja alkusammutuksen, erilaisten alkusammutusvälineiden ja niiden toiminnan esittelystä. Koulutuspäällikkö kertoo esimerkiksi kuinka tulipalo leviää ja mitkä asiat edesauttavat tulipalon leviämistä. Luennosta käy ilmi, että mikäli tiedostamme tulipalon leviämistä edesauttavat seikat, pystymme helpommin sammuttamaan tulipalot sekä ehkäisemään niiden syttymistä. Alkupuolen luennossa on myös kerrottu esimerkiksi, mikä on alkusammutin, miten alkusammutuskalusto toimii, mitä ainetta alkusammutusvälineet sisältävät sekä miten niitä käytetään. Alun 15 minuutin luentoon kuuluu myös kertomus, jossa havainnollistetaan kuvien avulla, kuinka tulipalo leviää normaalin olohuoneen tiloissa esimerkiksi tilanteessa, jossa kynttilä on kaatunut sohvalle. Samassa kertomuksessa koulutus-

päällikkö kertoo kuinka tulisi toimia kuvitellussa tulipalotilanteessa. Luennon alkuosan loppupuolella kerrotaan myös, kuinka esimerkiksi käsisammutinta ja sammutuspeittoa käytetään ja miltä etäisyydeltä erilaisia alkusammuttimia tulisi tulipalotilanteessa käyttää. Ennen alkuosan loppua kerrotaan keittiössä ja saunassa tapahtuvista tulipaloista, niihin varautumisesta etukäteen sekä niiden ennaltaehkäisystä ja sammuttamisesta. Luennon ensimmäisen puolikkaan loppupuolella kerrotaan myös, kuinka television palaessa tulisi toimia.

Luennon toisen puolikkaan alussa esitellään erilaisia kodissa piileviä vaaratilanteiden aiheuttajia ja kerrotaan, kuinka niiden kanssa tulisi toimia, jotta tulipaloilta välttyttäisiin. Tällaisia ovat esimerkiksi vaurioituneet sähköjohdot, joiden korjaaminen tulisi jättää ammattilaisille. Seuraavaksi luennossa esitellään erilaisia havahduttavia kuvia tulen aikaansaamista tuhoista esimerkiksi keittiössä. Luennossa kerrotaan myös palovaroittimista sekä niiden oikeanlaisesta asentamisesta ja huoltamisesta. Luennon keskiosassa neuvotaan sekä kuulevia että kuuroja hätäilmoituksen teossa. Tässä kohdassa käsitellään muun muassa kuuroille tarkoitettua mahdollisuutta tehdä hätäilmoitus tekstiviestillä sekä opastetaan varoittamaan muita vaarassa olevia esimerkiksi huitomalla. Luennossa esitellään myös erilaisia poistumisopasteita sekä kerrotaan hätäuloskäynneistä ja siitä, kuinka tärkeää on, että talon osoite ja numero näkyvät läheiselle tielle. Luennon lopussa kerrotaan tulipalotilanteessa toimimisesta sekä palokunnan ja muun mahdollisen avun opastamisesta onnettomuuspaikalle.

8 PRODUKTIN TOTEUTUS

Loppuvuodesta 2010 meillä oli koulussa kurssi Opinnäytetyö 2, jonka tarkoituksena oli muun muassa aloittaa opinnäytetyöprosessia. Meille esiteltiin tunnilla lista eri tahojen toivomista opinnäytetyön aiheista. Huomasimme listalta tämän opinnäytetyön aiheen ja hieman asiaa mietittyämme kiinnostuimme todella aiheesta. Sovimme alusta asti, että Marjut on aina yhteydessä tilaajatahoon kun tarvetta ilmenee. Otimme heti tuolloin ensi kertaa yhteyttä tilaajatahomme edustajaan Pohjois-Savon Pelastuslaitoksen koulutuspäällikköön Kauko Laurilaan.

Tapasimme koulutuspäällikkö Kauko Laurilan ensimmäistä kertaa Pohjois-Savon opistolla tammikuun lopussa 2011. Hän esitteli meille tuolloin muun muassa sitä, mitä luento tulisi pitämään sisällään. Tilaajamme toiveena oli aluksi, että paloturvallisuusluento olisi yhteensä reilun tunnin mittainen ja koostuisi kolmesta osasta, alkusammutuksesta, hätäensiavusta ja hätäilmoituksesta. Tällöin kaksi ensimmäiseksi mainittua osiota olisivat kestäneet noin puoli tuntia kumpikin ja viimeiseksi mainittu noin kymmenen minuuttia.

Pidimme toukokuussa 2011 tapaamisen opinnäytetyömme tilaajatahon edustajan Kauko Laurilan sekä opinnäytetyötä ohjaavan lehtorin kanssa. Keskustelimme yhdessä muun muassa siitä, mikä olisi kaikkien meidän näkökulmasta sopiva aikataulu opinnäytetyöllemme sekä mikä opinnäytetyön idea ja tarkoitus voisi olla. Tapaamisen aikana sovimme myös aikataulusta. Olimme kaikki sitä mieltä, että puoli tuntia on sopiva maksimimitta käännettävälle luennolle. Tapaamisen aikana kirjoitimme opinnäytetyön sopimuspaperit valmiiksi.

Opinnäytetyömme työstäminen alkoi heinäkuussa 2011, jolloin saimme pdf-tiedoston, jossa oli alustavaa runkoa käännettävästä luennosta. Tiedoston kautta pääsimme miettimään tulevan käännöksen sanastoa. Varsinainen lähdemateriaali on etukäteen nauhoitettu luento, jonka saimme käännettäväksi elokuun lopussa.

Jaoimme käännöksen työstämisen siten, että Jonna käänsi luennon alun noin viisitoista minuuttia ja Marjut loput noin viisitoista minuuttia. Työnjako oli nopeasti selvillä, sillä Jonnasta tuntui luennon alkuosa sopivammalta hänelle, kun taas Marjut halusi mieluummin loppuosan. Jaettuamme käännettävät alueet aloimme työstää itsenäisesti käännöstä eli aloitimme todellisen käännösprosessin.

Tiedustelimme aluksi meille vieraita viittomia viittomakieliseltä lehtoriltamme, jonka jälkeen aloitimme kääntämisen ja kuvasimme ensimmäisiä otoksia käännöksistämme. Työskentelimme samanaikaisesti produktin ja kirjallisen osuuden kanssa. Saatuamme palautetta ensimmäisistä käännöksistämme alkoi palautteenannon ja käännöstyön rytmi onneksi hioutua sopivaksi. Saimme

palautetta vähintään yhdeltä lehtorilta noin kerran viikossa. Palautetta saimme viittomakielisiltä lehtoreiltamme sekä kääntämisen lehtorilta, joka toimi opinnäytetyömme pääohjaajana. Annoimme käännösprosessin aikana myös vertaispalautetta toisillemme.

Seuraavaksi kerromme erikseen sekä Jonnan että Marjutin käännösprosesseista, koska työstimme palautteensaantien välillä käännöksiämme pääasiassa itsenäisesti. Tämän vuoksi erosivat myös käännösprosessimme hiukan toisistaan. Olemme kirjoittaneet käännösprosessimme osaksi opinnäytetyötä, sillä tulkkien lukiessa raporttia voivat saada mallia siitä, kuinka käännösprosessi voi mahdollisesti sujua. Käännösprosessin kuvaukset olemme kirjoittaneet itse ja käytämme nimiämme käännösprosessin kuvauksen kertomisessa, jotta lukijan on helpompi ymmärtää, kumpi on tehnyt mitä.

8.1 Jonnan käännösprosessi

Viittomien keruu auttoi paljon todellisen kääntämisprosessin aloittamisessa. Jonnasta tuntui, että hänen oli helpompi aloittaa kääntäminen ja miettiä erilaisia käännösratkaisuja sen jälkeen, kun hän oli saanut viittomavastineita luennossa esiintyneille suomenkielisille sanoille. Viittomien keruun kautta hän pystyi hie-
man hahmottelemaan, miten jonkin asian voisi mahdollisesti viittoaa.

Käännösprosessi alkoi lähtötekstin kuuntelulla. Ennen kääntämistä Jonna ko-
keili tulkata muutaman kerran oman osansa käännettävästä luennosta simul-
taanisti eli samanaikaisesti lähdetekstin kuuluessa. Kyseisen harjoituksen tar-
koituksena oli katsoa, kuinka tämän luennon tulkkaminen onnistuisi. Jo en-
simmäisellä kerralla oli havaittavissa, että käännettävä teksti oli haastavaa ja
sitä pitäisi miettiä paljon.

Henkilökohtaisen kääntämisen Jonna aloitti syyskuussa, jolloin hän käänsi koko
15 minuutin pätkää säännöllisesti kolmena peräkkäisenä päivänä. Luentotekstin
kuunteleminen ja kääntäminen oli raskasta ja aikaa vaativaa. Jonna asetti ta-
voitteekseen kääntää luentoa kolmena päivänä siten, että jokaiselle päivälle tuli

käännettäväksi noin viiden minuutin mittainen osa luentoa. Viiden minuutin mittaisen osion kääntämisessä ja kirjoittamisessa glosseiksi kului noin kaksi tuntia joka päivä. Jo toisena päivänä Jonna huomasi tukeutuvansa liikaa lähtötekstiin, eli suomenkieliseen luentoan. Viittominen oli aluksi muun muassa sanajärjestykseltään suomenkielen mukaista. Jonna saavutti kuitenkin tavoitteensa ja sai ensimmäisen käännösversion glossattua kolmessa päivässä.

Käännöksen ja glossien valmiiksi saamisen jälkeen Jonna kuvasi käännöksensä videolle, jotta viittomakielen lehtori voisi arvioida sitä ja antaa siitä palautetta. Videointi oli paras tapa tuottaa käännökset arvioitavaan muotoon. Käännöstä viittoessaan Jonna huomasi tukeutuvansa liiaksi lähtötekstiin ja glosseihin. Tämä tarkoittaa sitä, että Jonna ei ollut vielä täysin sisäistänyt luentoa ja sen sanomaa. Ongelman ratkaisemiseksi oli kuunneltava lähtötekstin vielä kerran katsoen samalla glosseja. Tällä tavoin varmistui, että kaikki lähdetekstissä esiintyvät asiat oli käännetty. Hän päätti jättää vielä toistaiseksi käännöksen viittomat lähtötekstin sanajärjestyksen mukaiseen järjestykseen. Ensimmäiset käännösversiot toimitettiin tässä vaiheessa arvosteltaviksi koulumme viittomakielisille lehtoreille.

Ensimmäisen käännösversiot olivat suomenkielen mukaisia ja saimme lehtoreilta palautetta, että käännökseen tulisi lisätä enemmän viittomakielisiä elementtejä, kuten kuvailevaa viittomista. Viittomisen tauotus oli myös vähäistä, mikä vaikutti ymmärrettävyyteen. Toinen palautteen saannin aihe oli viittomavirheet. Käännöksemme on tarkoitettu kaiken ikäisille ja tämän vuoksi viittomat tulisi tuottaa mahdollisimman oikein ja selkeästi. Viittomien oikeellisuuden Jonna tarkisti internet-sivuilta suvi.viittomat.net, niiden viittomien osalta, jotka löytyivät sieltä. Analysoidessaan itse kääntämänsä tuotosta Jonna päätti, että viittoisi kaikki ne viittomat kaksikäteisesti, jotka on mahdollista tuottaa yhdellä tai kahdella kädellä. Kääntäminen jatkui todella tiiviisti noin neljän viikon ajan, jolloin Jonna yritti lähettää joka viikko uuden käännettävän version lehtoreille.

Koulutuksemme alussa meille oli kerrottu paljon viittomakielen lauserakenteesta ja siitä kuinka retorisia kysymyksiä olisi hyvä käyttää viittomakielessä. Tämän vuoksi Jonna päätti käyttää niitä käännöksessään. Esimerkiksi jos suomenkieli-

nen lause oli: ”..ja viittojina Humakin opiskelijat Jonna Männikkö ja Marjut Pänkäläinen..” Jonna käänsin sen retoriseksi kysymykseksi

VIITTOA HÄNx KUKA HUMANISTINEN-AMMATTI-KORKEA-KOULU OPISKELLA HÄNx j-o-n-n-a m-ä-n-n-i-k-k-ö m-a-r-j-u-t p-ä-n-k-ä-l-ä-i-n-e-n..

Käännöksen edetessä retoristen kysymysten määrää väheni seuraavaan käännöskuvaukseen. Palautteen antajamme kertoivat että retoriset kysymykset kuuluvat viittomakieleen, mutta käännöksessä retoriset kysymykset voivat olla hie-man raskaita vastaanottajille. Retoriset kysymykset muuttuivat suoriksi lauseiksi. Esimerkiksi aikaisempi esimerkki muuttui suoraksi lauseeksi:

VIITTOA HÄNx HUMANISTINEN-AMMATTI-KORKEA-KOULU OPISKELLA HÄNx j-o-n-n-a m-ä-n-n-i-k-k-ö m-a-r-j-u-t p-ä-n-k-ä-l-ä-i-n-e-n....” Käännöksestä löytyy kuitenkin muutamia retorisia kysymyksiä, sillä ne sopivat tähän käännökseen.

Käännöksen viittomisen tuli olla suhteellisen rauhallista, jotta jokainen voisi sitä mahdollisimman hyvin ymmärtää. Käännöksen tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman viittomakielistä tuotosta eli saada mahdollisimman paljon viittomakielisiä elementtejä, kuten kuvailevaa viittomista mukaan käännökseen. Jonna on tyytyväinen että sai tuotua ainakin alkusammutusosion käännökseen kuvailevaa viittomista. Lähtötekstin luennossa kerrotaan, kuinka alkusammutus tehdään. Etenkin tämän kohdan Jonna yritti kääntää mahdollisimman kuvailevasti, jotta se olisi mahdollisimman ymmärrettävää ja helposti seurattavaa kohdekieliselle yleisölle. Kuvailevaa viittomista on esimerkiksi se, kun viittoja esittää, kuinka palopesäkettä lähestytään tai kuinka sammutuspeite laitetaan tulen päälle. Mikäli viittomakielen tulkki pystyy syvätasolla ymmärtämään suomenkielisen lähtötekstin, pystyy hän tällöin luomaan kuvia mielessään ja rakentamaan loogisen viittomakielisen käännöksen (Nisula 2012, 9). Jonna ei ole itse käynyt alkusammutuskoulutusta, mutta ajatuksen tasolla hänellä oli mielikuva tulipalon sammuttamisesta sammutuspeitteellä. Mielikuvan luomisessa auttoi myös televisio-ohjelmat, joissa oli kuvattu sammutuspeitteen käyttöä. Jonna toteutti käännöksen kyseisen mielikuvan mukaisesti, jolloin tuotos onnistui hyvin. Käännöksen aikana Jonna oppi kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Hän oletti aikaisemmin kääntämisen olevan helppoa ja onnistuvan noin vain muutamassa viikossa.

Jonna jatkoi käännöksen työstämistä aina virallista kuvausta edeltävään päivään saakka. Viimeisin huomio oli SINÄ-viittoman käyttö, jota voisi lisätä oheistavan tekstin käännökseen. Tällaisia kohtia olivat esimerkiksi alkusammutukseen liittyvät ohjeistukset, kuten sammutuspeitteen käyttö. Katsellessamme toisena kuvauspäivänä käännöksiämme Marjut kuitenkin huomasi, ettei Jonnan viittomissa kaikissa toiminnallisissa osuuksissa ollut tekijää lauseessa eli Jonna viittoi passiivisesti. Voi olla, että tämä asia vaikeuttaa ymmärrettävyyttä. Toivomme kuitenkin että viittomat ja viittominen ovat sitäkin selkeämpiä, jotta käännös olisi toimiva ja ymmärrettävä. Päällisin puolin Jonna on tyytyväinen käännökseensä, sillä hän sai työstettyä siitä mieleisensä eli selkeän, rauhallisen ja viittomakielisen.

8.2 Marjutin käännösprosessi

Marjut aloitti käännöksen työstämisen myös kuuntelemalla sitä luennon osaa, joka hänen tuli kääntää. Hän myös tulkkasi luennon simultaanisti, jotta saisi tuntumaa muun muassa luennoitsijan tyyliin. Marjut litteroi osansa luennosta, eli kirjoitti kuulemansa kirjalliseen muotoon. Hän päätyi litteroimaan osuutensa luennosta kahdesta pääsystä. Tärkein syy litteroinnille olivat viittomakieliset lehtorit, sillä tällä tavoin heidän oli mahdollista tarkastella esimerkiksi kohdetekstin ja lähdetekstin vastaavuutta. Litteroituun tekstiin oli myös helpompi palata, koska sitä ei tarvinnut kelata edestakaisin löytääkseen juuri sen tietyn kohdan, jota oli kääntämässä tai jonka haluaisi tarkistaa. Marjut havaitsi kuitenkin käännösprosessin puolenvälin jälkeen, että litteroidusta tekstistä huolimatta kannattaa käännösprosessin aikana välillä palata kuuntelemaan käännettävää tekstiä. Näin voidaan välttyä siltä, että käännöksestä jäisi pois olennaista tietoa.

Litteroinnin jälkeen Marjut alkoi tuottaa ensimmäistä käännösversiota lause kerrallaan siten, että viittoi ensin lauseen ja kirjoitti sen sitten glossein muistiin. Sitten myös Marjutin ensimmäinen käännösversio tukeutui vielä todella paljon suomenkieliseen lähtötekstiin. Marjut ei asettanut ensimmäiselle käännösversi-

olle tarkkaa tavoitetta siitä, milloin kääntäisi mitäkin, vaan käänsi oman osansa muutamassa eripituisessa jaksossa.

Ensimmäinen palautteenanto tapahtui kääntämisen lehtorin kanssa kasvokkain. Palautteen pääsisältönä oli toive viittomakielisten elementtien, kuten ilmeiden ja roolin käytön, lisäämisestä sekä paremmasta tauotuksesta. Viittomakielisen lehtorin palaute koostui suurimmalta osin viittomista, joiden oikeanlaiset muodot tulisi tarkistaa. Viittomien tarkistuksessa Marjut käytti apuna pääosin luokkatovereita ja suvi.viittomat.net -sivustoa, mutta kysyi joitain viittomia myös lehtoreilta.

Seuraavan käännösversion tuottamisen Marjut perusti lehtoreiden palautteiden sekä omien tuntemusten varaan muokaten ensimmäistä käännösversiota niiden perusteella. Muiden käännösversioiden tuottaminen oli ensimmäistä tarkemmin aikataulutettua, sillä tavoitteena oli, että saisimme palautetta kerran viikossa.

Käännösvideoita viittoessaan Marjut tukeutui lähes koko käännösprosessin ajan glosseihin. Hänestä tuntui vaikealta oppia muistamaan viitottavia asioita ulkoa. Toisaalta vähitellen edistystä alkoi tapahtua ja hän pystyi irtaantumaan glosseista yhä pidemmiksi hetkiksi, jotta pystyi esimerkiksi käyttämään katsettaan muun muassa roolinvaihtojen ja paikannusten yhteydessä.

Saadun palautteen mukaisesti Marjut pyrki tuomaan käännöksiinsä mukaan tekijää eli SINÄ –muotoa. Palautteen pohjalta hän pyrki myös tauottamaan paremmin viittomistaan ja käyttämään myös ilmeitä osana sitä. Tavoite oli myös lisätä erilaisia viittomakielisiä elementtejä käännökseen. Marjut pyrki käännöksessään myös käyttämään yhteisesti sovittuja viittomia kuten esimerkiksi kaksikätistä muotoa viittomasta EI-VOIDA. Eräs aluksi todella vaikeasti käännettävältä tuntunut kohta oli seuraavanlainen: ” Palovaroitin ei saa olla myöskään koteiloisten tai muitten rakenteitten sisällä koska se ei havaitse mahdollista savua.” Yhteistyössä kääntämisen lehtorin kanssa Marjut tuli siihen tulokseen, että olisi paras irtautua lähdetekstin rakenteesta ja pohtia sen merkityksen kautta sopivaa käännösratkaisua. Marjut päätyi lopulta seuraavanlaiseen ratkaisuun: PA-LAA VAROITTAÄ laittaa-palovaroitin-kattoon YMPÄRISTÖ TYHJÄ, SAVU

nousta-ylöspäin HÄLYTTÄÄ os.. Kyseinen ratkaisu toi huomattavasti lähdetekstikeskeistä käännöstä paremmin esille lauseen ydinasian.

Marjut hioi käännöstään vielä kuvausta edeltävänä iltana. Pohtiessaan viime hetken muutoksia käännökseensä hän huomasi, että oli tullut ajatelleeksi erästä luennon kohtaa vain yhdestä näkökulmasta pohtimatta sen merkitystä tarkemmin. Kyseinen kohta oli seuraavanlainen: ”Jokaisessa kotitaloudessa käytetään jatkojohtoja tai pistokkeellisia liittimiä, jolla laitteet liitetään sähköverkkoon. Jos niissä on vikoja, niin älä yritä itse korjata vaan vie ne ammattilaisten korjattavaksi. Näistä aiheutuu tuhansia tulipaloja vuosittain.”

Marjut oli olettanut alusta alkaen kyseisen kohdan tarkoittavan, että nuo tuhannet tulipalot johtuvat osaamattomien henkilöiden itse tekemistä korjauksista. Viimeisenä iltana hän huomasi, että kyseisessä kohdassa saatettiin tarkoittaa, että vialliset johdot aiheuttavat tuhansia tulipaloja vuosittain. Hän kysyi kuvauspäivänä koulutuspäällikkö Kauko Laurilalta vielä kyseisen kohdan merkitystä ja kävi ilmi, että merkitys oli juuri se, mitä hän tuli ajatelleeksi vasta kuvausta edeltävänä iltana. Kyseiseltä osin Marjut teki muutoksia käännökseen vielä juuri ennen kuvausta.

Jälkikäteen käännösprosessiaan pohdittuaan Marjut on havainnut, että hänen olisi pitänyt olla järjestelmällisempi ja aikatauluttaa työskentelyään, kuten Jonna teki. Aikataulutuksella ja järjestelmällisyydellä olisi voinut olla mahdollista saada aikaan vielä parempaa käännöstä. Tällöin olisi myös ollut mahdollista havaita aikaisemmin ne pari kohtaa luennosta, jotka olivat lähellä jäädä pois käännöksestä. Järjestelmällisemmällä kääntämisellä olisi myös ollut mahdollista oppia käännös paremmin, jolloin kuvaustilannetta ei olisi tarvinnut jännittää yhtä paljon kuin hän nyt jännitti. Vähemmän jännityksen seurauksena myös kielelliset elementit, kuten paikannukset ja katse olisivat saattaneet tulla kuvauksessa paremmin esille. Toisaalta Marjut on havainnut, ettei jatkuva aktiivinen kääntäminen sovi hänelle, sillä hän tarvitsee aikaa, jolloin käännöksen voi jättää sivuun ja ikään kuin unohtaa hetkeksi. Kun käännökseen palaa tauon jälkeen, se jäsentyy aivan uudella tavalla ja käännöstyöhön löytyy uusia näkökulmia. Marjut on kuitenkin pääosin tyytyväinen käännöksensä onnistumiseen.

8.3. Käännösprosessien yhteneväisyyksiä

Suurin osa käännöksestämme käsittelee erilaisia paloturvallisuusalaan liittyviä erityissanoja, kuten esimerkiksi alkusammutusta, poistumisteitä, tulen tukahduttamista ja jauhekäsisammutinta. Paloturvallisuussanasto oli meille suhteellisen vierasta, joten jouduimme ottamaan siitä selvää etenkin käännösprosessin alussa. Keräsimme molemmat sanoja omista käännösosuuksistamme, jonka jälkeen keskustelimme viittomakielisen ohjaajamme kanssa sopivista mahdollisista viittomista ja viittomaratkaisuista. Kaikille suomenkielisille sanoille ei löytynyt suoraan viittomavastinetta, joten meidän tuli miettiä käännösprosessin aikana ratkaisua tilanteeseen.

Käännöksen työstäminen vaati molemmilta aikaa enemmän kuin olimme osanneet ennalta kuvitella. Aloitimme käännösprosessimme kuuntelemalla osaamme luennosta sekä myös tulkkamalla sitä simultaanisti. Varsinainen kääntäminen alkoi paloturvallisuusalan viittomien selvittämisen jälkeen. Ensimmäiset käännökset olivat sekä Jonnalla että Marjutilla todella suomenkielen mukaiset. Aloimme molemmat työstää saadun palautteen kautta käännöksiämme viittomakielisemmiksi lisäämällä viittomakielisiä elementtejä, kuten roolinvaihtoa, käännökseen. Toteutimme käännöksen tallentamisen yhteneväisellä tavalla eli kirjoitimme glosseja, joiden mukaan viitoimme ja kuvasimme käännöstä. Lehtorit antoivat palautteensa työstämme videoinnin pohjalta.

Koska käännöksemme kuvattiin sähköiseen muotoon, on parempi, että molemmat kädet ovat viittomisessa mukana. Tällöin mahdollisesti outoon paikkaan tai asentoon jäävä passiivinen käsi ei häiritse katsojaa. Keskustelimme yhdessä Jonnan ajatuksesta kaksikätisyyteen liittyen ja tulimme siihen tulokseen, että viitoimme molemmat kaksikäisesti, mikäli se on mahdollista. Tällä tavalla saisimme yhtenevyyttä käännöksiimme. Kaksikäisiä viittomia oli muun muassa EI-VOI -viittoma.

Sovimme myös yhteisesti, kuinka viitoimme ne sanat, joille on olemassa monta viittomaa. Näitä viittomia olivat esimerkiksi: ALKU+SAMMUTUS, ILMOITTA

sekä TILANNE. Viittomien yhteneväsyydellä saisimme jatkuvuutta käännökseen, jolloin vastaanottajan olisi helpompi ymmärtää videota.

Lehtoriemme palautteet ovat olleet tärkeässä osassa opinnäytetyömme käännöksen osalta, sillä niiden avulla pystyimme kehittämään käännöstämme.

8.4 Käännöksen kuvaaminen

Marraskuussa 2011 kävimme Pohjois-Savon pelastuslaitoksella tutustumassa tilaan, jossa käännöksemme piti kuvata. Kävimme tilaajatahomme edustajan kanssa läpi opinnäytetyöhömme ja etenkin sen kuvaamiseen liittyviä asioita. Kuvaustila vaihtui kuitenkin toiseksi, koska se todettiin paremmaksi valaistuksen ja taustan perusteella.

Käännös kuvattiin joulukuun puolivälissä 2011. Tilaajatahomme edustaja koulutuspäällikkö Kauko Laurila nauhoitti luennon etukäteen siten, että diaesitys näkyy kuvassa suurimpana. Viittomamme käännös näkyy pienemmällä diaesityksen oikeassa ylälaudassa. Kuvaus toteutettiin kahtena päivänä, ensimmäisenä päivänä kuvasimme molempien käännökset ja toisena päivänä katsoimme kuvatut video-osuudet läpi sekä kuvasimme mielestämme korjausta vaatineet osiot uudelleen. Katsoimme uudelleen viittottaviksi esimerkiksi ne osiot, joissa kätemme tai vain sormemme kävivät kuvan ulkopuolella. Ymmärtämisen takaamiseksi on tärkeää, että kädet näkyvät ruudussa. Tämän vuoksi esimerkiksi paikantaminen, osoitukset ja tilankäyttö tulee toteuttaa siten, etteivät kädet häviä kuvan ulkopuolelle. (Veitonen 2006, 252.) Uudelleen kuvaamisessa jouduimme muokkaamaan viittomistamme hieman kapeammaksi eli pienensimme viittomatilaa, jotta kaikki viittomat mahtuisivat kuvaruutuun. Kuten aikaisemmin mainitsimme, olimme laatineet käännöksistämme glossit eli kirjoittaneet käännökset viittomakielen sanajärjestyksen mukaan muistiinpanoiksi. Kyseiset muistiinpanot olimme muokanneet PowerPoint -diaesityksen muotoon, jotta meidän olisi helpompi seurata, mitä diaa olimme milloinkin viittomassa.

Kuvaus tehtiin pääasiassa yksi dia kerrallaan, jotta tilaajatahon edustajan olisi editoidessaan helpompi havaita, mitkä lähdetekstin diat ja käännös videot vastaavat toisiaan. Näin myös viitottavat tekstit pysyivät sopivan mittaisina, jolloin virheen sattuessa oli helpompi kuvata virheellinen osio uudestaan. Kuvasimme luennon käännöksen järjestelmällisesti siten, että Jonnan osio eli luennon alku kuvattiin ensin kokonaisuudessaan ja tämän jälkeen kuvattiin Marjutin osio eli loppuluento.

Tilaajatahomme edustaja ohjasi kuvausta sekä myös kuvasi itse. Meistä vapaavuorossa ollut toimi avustajana siten, että näytti aluksi paperilta kameralle sitä lähdetekstin dian kuvaa, jota oltiin kuvaamassa. Hän myös kertoi kameralle, monesko otos kyseisestä diasta oli menossa. Tämän koimme helpottavan tilaajatahon työskentelyä editointivaiheessa. Aluksi kuvasimme pari kertaa kaksi tai kolme diaa kerralla, jolloin meistä avustajan vuorossa toiminut vaihtoi muistiinpanodiaa tarvittaessa. Havaitsimme kuitenkin, että yhden dian viittominen kerrallaan oli paras ratkaisu. Käännöksen kuvaamisen jälkeen tilaajataho huolehti videoiden editoinnista ja liittamisestä osaksi luentomateriaalia.

9 TULOKSET

Tässä luvussa tulemme vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen tapahtuu lähtötekstin kautta. Käsitlemme ensin ensimmäistä tutkimuskysymystämme, joka oli ”Kuinka lähtötekstin tuottajan tyyli ja rekisteri vaikuttavat käännökseen?” ja sen jälkeen vastaamme toiseen tutkimuskysymykseemme ”Kuinka huomioida se, että käännöksemme tulee sähköiseen muotoon?”. Kerromme myös, kuinka lähtötekstin kieli ja käännöksen tuleminen sähköiseen muotoon vaikuttivat käännösratkaisuihimme.

9.1 Kuinka lähtötekstin tyyli ja rekisteri vaikuttavat käännökseen?

Ishamin (1986) mukaan kielen rekisteri muodostuu sanavalinnoista, syntaktisista valinnoista, ilmeistä sekä eleistä. Siihen, kuinka virallista tai arkikielistä puhetta missäkin tilanteessa käytetään, vaikuttavat muun muassa puhujan ja vastaanottajan vuorovaikutus, tilaisuuteen osallistujat sekä osallistujien aikaisempi tietämys asiasta. Tässä kohdin vuorovaikutuksella tarkoitetaan sitä, että ystävälle puhutaan eri tavalla kuin esimerkiksi koulun rehtorille. (Laine 2006, 150.)

Lähtötekstimme on tyyliltään ohjaava ja sen tarkoituksena on opastaa oikeanlaiseen toimintaan arkeen liittyvissä mahdollisissa tulipalotilanteissa sekä varoittaa kodin vaaratilanteista ja kertoa turvallisuuteen liittyvistä huomioitavista asioista. Ohjaustilanteita suunniteltaessa on otettava huomioon ohjattavien ikä ja heidän ennakkotietonsa aiheesta. Myös ohjattavien kulttuuristausta on tärkeää ottaa huomioon (Tarkoma & Vuorijärvi 2010, 77).

Shawnin (1987) mukaan rekisterin valintaan vaikuttavat monet asiat. Rekisterin valinta on aina tilannesidonnaista. Kielitieteellisestä näkökulmasta rekisteri tarkoittaa lauserakenteiden, sanojen ja fonologisten piirteiden valintaa tilanteessa mahdollisuuksien ja resurssien mukaan. Vuorovaikutuksen näkökulmasta tulkin on valittava oikea rekisteri huomioimalla tulkkauksen tapahtumapaikka, osallistujat sekä kielenkäytön tavoite tilanteessa. Puhutuissa kielissä rekisteriä säädelään intonaation, taukojen ja artikulaation avulla. (Laine 2006, 149.)

Toiminnallisen opinnäytetyömme lähtötekstissä puhuja kertoo opettavaisesti tulipalotilanteista ja alkusammutuksesta. Kieli on ammattikieltä, eli lähtötekstissä esiintyy alan erikoissanastoa. Luento on suunnattu opetustilanteeseen joten sen kieli on ohjeistavaa ja siinä käytetään tulipalotilanteeseen liittyviä ammattitermejä, jotka selitetään auki kansantajuisesti. Lähtötekstissä kieli on rauhallista ja puhuja pyrkii pitämään aina taukoja kokonaisuuksien välillä. Käännöksen viittomakielisessä osuudessa pyrimme myös noudattamaan tätä samaa sääntöä eli viittomaan rauhallisesti. Pidimme viittomisen aikana myös taukoja, jotta katsoja voi ymmärtää, mitkä asiat kuuluvat yhteen.

Joos (1961) on luokitellut viittomakielelle viisi rekisteriluokkaa:

- juhlatyyli

- virallinen tai muodollinen rekisteri
- tiedottava rekisteri
- epämuodollinen rekisteri
- sisäpiirin rekisteri (Laine 2006, 150.)

Opinnäytetyössämme kääntämämme paloturvallisuusluento voidaan luokitella tiedottavaan rekisteriin. Lähtötekstissä on ohjeita, kuinka tulisi toimia oikeassa tulipalotilanteessa. Siksi olemme lisänneet käännökseen SINÄ viittomia, jotta käännöksen katsoja ymmärtää, että oikeassa tilanteessa hän itse joutuisi tekemään erilaiset luennossa kuvatut pelastustoimet. Esimerkiksi Marjutin kääntämässä luennon osassa on seuraavanlainen lause ” Pelasta vaarassa olevat elleivät he voi sitä itse tehdä.”. Marjut käänsi kyseisen kohdan SINÄ –viittomaa apunaan käyttäen seuraavanlaisella tavalla:

JOS MUU IHMINENxx os. VAARA, os. ITSE PAETA EI-VOI os.2 PELASTAA.

Kyseisissä glosseissa merkintä os.2 tarkoittaa ”sinä”.

Etenkin audiovisuaalisen kanavan kautta esitetyissä tiedottavissa teksteissä pyritään usein vetoamaan esimerkiksi kuvien avulla kuulijoiden tunteisiin. Mikäli juontaja tai luennoitsija kertoo asioista ilman havainnollistavia kuvia, jää kuulijoille usein mielikuva, ettei asia kosketa heitä. Kaksitasoista informaatiota eli esimerkiksi kuvaa ja ääntä käyttämällä saadaankin vaikutettua kuulijoihin huomattavasti yksitasoista informaatiota paremmin. (Hietala 2007, 23 – 24.)

Luennossa käytetään kaksitasoista informaatiota siten, että katsoja näkee yhtä aikaa havainnollistavia ja havahduttavia kuvia erilaisista tilanteista ja pystyy samaan aikaan kuuntelemaan suomenkielistä luentoa tai katsomaan viittomakielistä käännöstämme. Pohdimme ennen kuvaamista tilaajatahon kanssa muun muassa, tulisiko viittomisemme ajastaa kuvaan siten, että viittomakielisen henkilön olisi ensin mahdollista lukea rauhassa diaesityksen tekstit tai katsoa kuvat ennen viittomakielisen tekstin katsomista. Päädyimme kuitenkin siihen, että viittomakielinen teksti alkaa samaan aikaan kuin puhuttu teksti eli heti dian vaihtumisen jälkeen. Ratkaisuumme vaikutti muun muassa se, että diassa esiintyvät tekstit on usein selitetty auki itse luennossa kuulijoiden omalla äidinkielellä. Myös viittomakielisten henkilöiden suomenkielentaito vaihtelee hyvin paljon

ja monelle suomenkielisen tekstin lukeminen voi olla hidasta ja vaikeaa (Roslöf & Veitonen 2006, 173).

Saimme ohjaavilta lehtoreilta ohjeita ja palautetta, että meidän tulisi pyrkiä olemuksellamme ja viittomistyyliillämme mahdollisimman samanlaiseen jämerään ja ohjeistavaan tyyliin kuin lähtötekstin tuottaja. Toisaalta havaitsimme esimerkiksi jännityksen vaikuttavan kuvaustilanteessa olemukseemme ja sitä kautta mahdollisesti myös viittomistyyliimme.

9.2 Kuinka huomioida se, että käännoksemme tulee sähköiseen muotoon?

Viittomakielen on katsottu perinteisesti edellyttävän katsekontaktia viestin lähettäjän ja vastaanottajan välillä. Internetin käytön yleistyminen on lisännyt viittomakielisen viestinnän leviämistä jokaisen ulottuville. Liikkuvan kuvan tallentamisen keinojen yleistyttyä viittomakielisille on tarjoutunut mahdollisuuksia välittää viestiä henkilöltä toiselle, vaikka he eivät olisikaan fyysisesti samassa tilassa tai katsekontaktissa. (Vivolin-Karén 2010, 5.) Viittoessamme käännöstä pyrimme katsomaan kameraan, jotta tilanne tuntuisi luonnolliselta ja katsoja voisi tuntea, että juuri hänelle kerrotaan asiaa.

Viittomakielisen materiaalin tuottaminen internettiin on nykyisin helppoa. Materiaalin tuottamiseen tarvitaan vain toimivaa tietokonetta, web-kameraa, laajakaistayhteyttä sekä sopivaa tietokoneohjelmaa. Viittomakielisessä, tietoverkkoon pohjautuvassa viestinnässä ei tarvita erityisosaamista, sillä nykyisin arkipäiväisenä pidetyt yleiset tietotekniikkataidot riittävät viestinnän toteuttamiseksi. Toisaalta viittomakielinen verkkoviestintä on suurimmalta osin yksisuuntaista ja tällöin merkitysten rakentaminen vuorovaikutuksessa on lähes mahdotonta. Tämän vuoksi ainoastaan tekninen osaaminen ei riitä. Kasvokkain tapahtuvassa viestinnässä viestin lähettäjä saa koko ajan tietoa siitä, ovatko hänen lähettämänsä viestit ymmärrettäviä ja ymmärtääkö juuri kyseinen vastaanottaja viestien merkitystä. Yksisuuntaisessa verkkoviestinnässä vastuu viestin ymmärrettävyyden arvioinnista jää vain viestin tuottajalle. Mikäli median tuottama viittomakieli on vaikeasti ymmärrettävää, se ei palvele toivotulla tavalla yleisön tar-

peita ja voi olla, ettei yleisö koe sitä omakseen. Median käyttämä viittomakieli voi jopa hajottaa viittomakielisen yhteisön kielellistä identiteettiä, mikäli kaikki eivät sitä ymmärrä. Parhaimmassa tapauksessa median viittomakieli taas saat-
taa osaltaan tukea yhteisön kielellistä identiteettiä. (Vivolin-Karén 2010, 6.)

Suomalaisen viittomakielen lauserakennetta on tutkittu todella vähän (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2011). Vivolin-Karén (2010) on tutkinut gradussaan verkkotekstien ymmärrettävyyttä asiakaskunnan näkökulmasta, mutta muuten tutkimusta viittomakielisten verkkotekstien ihanteellisesta kielellisestä raken-
teesta ei ole juurikaan tehty. Hyvälle verkkotekstille on ominaista ymmärrettä-
vyys. Vivolin-Karén määrittelee verkkotekstin ymmärrettäväksi silloin kun se
noudattaa suomalaisen viittomakielen lautakunnan määritelmää viittomakielen
yleiskielestä. (Vivolin-Karén 2010, 11.) Yleiskielisessä tekstissä viittomat on ar-
tikuloitu huolellisesti, vältetään murteellisuuksia ja arkityylisiä viittomia sekä käy-
tetään selkeää lauserakennetta (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2011).

Käännöksemme katsojakunta on laaja, joten yritimme tuottaa mahdollisimman
yleisviittomakielistä tekstiä. Keskityimme myös viittomien oikeellisuuteen sekä
selvään ja rauhalliseen viittomiseen, jotta viittomisemme olisi mahdollisimman
ymmärrettävää myös kaksiulotteisesti katsottuna. Pyrimme rauhalliseen viitto-
miseen ja tauotimme viittomistamme, jotta katsojan olisi helpompi hahmottaa
asiakokonaisuudet. Mahdollisimman yleisviittomakielisistä ratkaisuksista sekä so-
pivista viittomista keskustelimme yhdessä viittomakielisten lehtoreidemme
kanssa.

Pyrimme käännöksessä selkokieliseen kääntämiseen sekä selkeään ja mahdol-
lisimman oikeellisiin viittomien tuottamiseen. Käännökseemme sisältyi viittomia
joita voi tuottaa joko kahdella kädellä tai yhdellä kädellä. Päädyimme viittomaan
muutamia viittomia kahdella kädellä selkeyden vuoksi. Kyseisiä viittomia olivat
muun muassa EI-VOI ja ULKONA.

Verkkotekstiä kuvattaessa viittomakielen tilankäyttö supistuu selvästi ja kolmi-
ulotteinen viittomakieli muuttuu tallenteella kaksiulotteiseksi. Lisäksi viittojan

katse suuntautuu usein liiaksi kameraan, jolloin katseen käyttö kieliopillisena elementtinä vähenee ratkaisevasti. (Vivolin-Karén 2010, 17.)

Kuvatessamme käännöstä huomasimme myös Vivolin-Karenin kuvaaman tilan-käytöllisen ongelman. Kameraa huomioiden meidän piti viittoa suppeammin sillä kätemme eivät saaneet mennä kuvaruudun ylitse. Kuvatessamme käännöstä tarkkailimme myös esimerkiksi, mihin suuntaan vartalomme on kääntyneenä silloin kun viitomme oikealle. Huomasimme, että meidän tulisi olla hieman sivusuuntaisesti sinne suuntaan minne viitomme, jotta kaikki viittomat näkyisivät mahdollisimman selkeästi ja helposti.

Yritimme hyödyntää käännöksessämme mahdollisimman paljon lähdemateriaalia, joka oli tuotettu etukäteen PowerPoint -dioille. Kertoja esimerkiksi viittasi kuvaan sanoen: ”Kuvassa näette normaalin olohuoneen..”. Tällöin osoitimme kuvaan, jotta katsoja tietäisi, että kyseessä on juuri se kuva, joka on sillä hetkellä näkyvillä esityksessä. Hyödynsimme siis lähtötekstissä olevaa visuaalista materiaalia. Koska viittomisemme näkyy diakuvan oikeassa ylä laidassa, meidän tuli pohtia esimerkiksi mihin suuntaan osoitamme, jotta valmiista tuotoksesta tulisi mahdollisimman johdonmukainen eli kuva olisi juuri siinä kohdassa, johon osoitamme.

Lähdetekstimme voidaan katsoa olevan audiovisuaalisessa muodossa, koska siinä on sekä kuvaa että ääntä. Keskustelimme sekä tilaajatahon edustajan että ohjaavan lehtorin kanssa muun muassa siitä, kuinka ratkaisisimme luennoitsijan äänen, kuvan ja käännöksen samanaikaisuuden lopullisessa tuotoksessamme.

Joissain kohdissa käännöksen viittominen kesti kauemmin kuin lähtöteksti. Toisaalta taas välillä asiat oli nopeampi kertoa viittomakielellä, jolloin lähtöteksti kesti kauemmin. Tulimme tilaajatahon edustajan kanssa siihen tulokseen, että lähtötekstin, kuvan ja käännöksen on edettävä suurin piirtein samassa tahdissa, jotta materiaalin katsominen olisi samanlainen kokemus sekä lähtötekstiä kuunteleville, että käännöstä seuraaville henkilöille. Yritimme aluksi viittoa lähtötekstin tuottajan tahdissa, mutta se osoittautui pian kuitenkin toimimattomaksi rat-

kaisuksi, sillä joissain kohdissa olisimme joutuneet viittomaan aivan liian nopeasti, jolloin ymmärrettävyys olisi kärsinyt.

Audiovisuaalisessa kääntämisessä pidetään yleisesti tärkeänä, että teksti noudattaa puherytmiä, eikä esimerkiksi liian pitkiä lauseita yritetä mahduttaa liian lyhyen ajan sisään (Vertanen 2007, 152). Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että voisimme saada editoinnin avulla paremman tuloksen lopullisesta tuotoksesta kuin yrittämällä tiivistää asioita lähtötekstin tuottajan puherytmiin. Sovimme, että tilaajatahon edustaja pitkittää dian tai kuvan kestoa editointivaiheessa niin että ehdimme viittoa kaiken siihen liittyen. Vastaavasti viittomakielinen osio jätetään odottamaan lähtötekstin tuottajaa niissä kohdissa, joissa ehdimme viittoa käännöksemme osan puhujaa nopeammin. Kyseisissä otoksissa kuvaamista jatkettiin hiukan pidempään viittomisemme loputtua, jolloin viittominen ei lopunut ikään kuin kesken vaan päättyi rauhalliseen seisomisasentoon.

Tuotoksen tullessa dvd:lle, tulee käännöksen viittomisessa kuitenkin käyttää katsetta yhtenä kieliopillisena elementtinä. Viittomakielessä katse on yksi tärkeistä kieliopillisista elementeistä. Kaksiulotteisessa tekstissä katse kuitenkin helposti kohdistuu vain kameraan, jolloin sen käyttö kieliopillisena elementtinä ikään kuin unohtuu. (Vivolin-Karèn 2010, 17.)

Kun käännöksessä tapahtui jotain toiminnallista, esimerkiksi tulipalon sammutusta, katse seurasi käsiä ikään kuin matkien toimintaa aidossa tilanteessa. Kyseisestä kohdasta viittomakieliset henkilöt saavat tietoa tilanteessa toimimisessa vaadittavista asioista, kuten siitä, että palopesäkkeeseen on katsottava sitä sammuttaessa. Huomasimme myös kuvaustilanteessa, että viittomatilaa ei voi käyttää hyödyksi samalla tavalla kuin aidossa, kasvokkain tapahtuvassa viittomistilanteessa. Käännöksessämme jouduimme pienentämään viittomistilaa ja viittomaan suppeammin kuin normaalisti.

10 POHDINTA

Kääntäjän tulee itse valita, käyttääkö hän käännöksessään enemmän lähde- vai kohdetekstiperustaista käännösstrategiaa. Kyseinen strategia auttaa osaltaan määrittämään kuinka paljon lähdeteksti vaikuttaa käännökseen. Toisaalta etenkin opastavissa ja ohjeistavissa teksteissä olisi hyvä säilyttää lähdetekstin tyyli ja rekisteri, jotta lähdetekstillä ja käännöksellä pysyisi sama tavoite ja tarkoitus. Käännöksessä lähtötekstin tuottajan tyyliä voidaan tuoda esille esimerkiksi ilmeiden, eleiden ja tauotusten avulla. (Roslöf & Veitonen 2006, 110.)

Käännöksessä käytimme pääsääntöisesti kohdetekstikeskeistä kääntämistä. Valintamme perustui siihen, että mahdollisimman viittomakielisillä ilmauksilla saadaan ymmärrettävämpää viittomakielistä viittomista kuin lähtötekstikeskeisellä kääntämisellä. Toimme viittomiseen viittomakielisiä elementtejä kuten ilmeitä, kulmakarvojen kohotusta sekä tauotusta.

Sähköinen muoto aiheuttaa haasteita käännöksen kuvaamiselle muun muassa sen kaksiulotteisuuden vuoksi. Käännöksen tuleekin olla mahdollisimman selkeää ja ymmärrettävää, jotta katsojilla olisi paremmat mahdollisuudet ymmärtää sitä myös kaksiulotteisena. (Veitonen 2006, 249; Vivolin-Karén 2010, 14.) Havaitimme kääntäessämme ja samalla tutkimuskysymyksiä pohtiessamme, että mahdollisimman yleiskielisesti, mutta visuaalisesti kohdekielelle käännetty tuotos vaikuttaisi parhaimmalta ymmärrettävyyden suhteen. Toisaalta olemme pyytäneet palautetta vain viittomakielisiltä lehtoreilta ja kääntämisen lehtorilta, joten emme ole saaneet palautetta esimerkiksi ymmärrettävyydestä muilta kohdeyleisöön kuuluvilta henkilöiltä. Tämän vuoksi emme tiedä, onko käännöksemme tarpeeksi ymmärrettävää muiden kohderyhmään kuuluvien mielestä. Toisaalta myös kuvaruudun koko luo rajoituksia käännöksen tuottamiselle. Kääntämällä viittojan rintamasuuntaa voidaan kuitenkin saada tilaa viittomiselle. (Veitonen 2006, 258; Vivolin-Karén 2006, 17.) Havaitimme kuvauksen aikana, että käännöksen kuvaaminen videolle vaikuttaa selvästi viittomiseen. Jokaisessa tilan-

teessa on hyvä pohtia erikseen, mikä on paras tapa toimia. Kuvatessa viittomakielistä tuotosta meidän tuli esimerkiksi miettiä, kuinka vartalomme tulee olla viittoessa, että viittomat näkyvät kuvassa mahdollisimman selkeästi.

Keskustelimme opinnäytetyömme tilaajan kanssa viimeisenä kuvauspäivänä muun muassa työmme tarpeellisuudesta ja siitä, kuinka hyvin se vastaa pelastustoimialueiden tarpeeseen viittomakielisenä paloturvallisuuskoulutuspaketina. Vaikka käännös on hyvä ja hyödyllinen, tulisi mielestämme tilaisuuksissa, joissa käännöstämme esitetään, olla paikalla viittomakielen tulkki mahdollisten yleisökysymysten vuoksi. Luennon aikana tai sen jälkeen tulkki voisi tulkata mahdolliset viittomakielisen yleisön mieleen tulleet kysymykset kouluttajalle ja niiden vastaukset taas vastaavasti yleisölle. Tällöin viittomakieliset henkilöt voisivat kysyä tarkentavia kysymyksiä ja he saisivat täsmennettyä tietoa paloturvallisuusasioista. Mikäli viittomakieliselle yleisölle vain esitettäisiin tuottamamme käännös eikä annettaisi mahdollisuutta kysymyksille, saattaisi olla että jotkin asiat jäisivät askarruttamaan heidän mieltään.

Teimme molemmat käännöstämme yksilöllisesti ja omassa tahdissamme. Voimme kuitenkin huomata samankaltaisuutta käännösprosesseissamme. Käännösprosesseissamme on samaa esimerkiksi prosessin alku, jossa kokeilimme ensiksi simultaanitulkkausta, ennen kun lähdimme työstämään käännöstä. Samankaltaisuuksia käännösprosessista voi löytyä, myös siitä kuinka työstimme käännöstä järjestelmällisesti aina saatuaamme palautetta lehtoreiltamme. Osittain yhtenäisten käännösprosessiemme kautta tulkit voivat saada vinkkiä, miten kääntäminen saattaisi edetä ja millaisessa tahdissa. Tulkit voivat saada myös tietoa siitä, mitä mahdollisia ajatuksia käännösprosessin aikana voi tulla mieleen. Kaikki käännösprosessit eivät kuitenkaan ole samanlaisia, ja jokainen etenee prosessissaan omaan yksilölliseen tahtiinsa. Mielestämme olisi hyvä, että käännöstä ei työstettäisi yksin vaan mukana prosessissa olisi toinen tulkki sekä äidinkieleltään kohdekielinen henkilö eli tässä tapauksessa viittomakielinen henkilö. Mikäli tukiverkosto puuttuu, saattaa sokeutua omalle käännökselle ja tällöin käännös voi jäätää lähtökieliseksi ja nopeasti tehdyksi.

Käännösprosessistamme voi myös todeta, että kääntäminen on todella raskasta. Kääntämiseen pitää varata riittävästi aikaa ja taustatyöt tulee tehdä kunnolla ennen prosessin aloittamista. Käännöstyössä ei kannata kiirehtiä vaan työstää rauhallisesti ja ottaa pieniä tavoitteita kerrallaan. Mikäli käännöstä on tekemässä kaksi henkilöä, on mielestämme tärkeää tehdä yhteistyötä käännöksen toisen viittojan kanssa. Viittoma- ja käännösratkaisuista on hyvä keskustella prosessissa mukana olevan työkaverin kanssa, jotta käännösratkaisut muodostuvat samankaltaisiksi.

Käännöstä työstettäessä samaan aikaan käydessä aktiivisesti päivätyössä, kuulisi käännöksen tekemisessä aikaa varmasti enemmän. Mikäli työskentelee samanaikaisesti aktiivisesti, voisi käännösprosessiin mielestämme varata aikaa noin vuoden, jolloin mahdollisesti päästäisiin hiottuun lopputulokseen. Pääsääntöisesti käännöstä työstäessä voisi ajatella puoli vuotta olla sopiva aika. Puolen vuoden aikana pystyisi myös pitämään taukoja käännöksestä ja ottamaan etäisyyttä siihen. Kun tauon jälkeen palaa käännöstyöhön näkee sen uusin silmin ja tällöin saattaa löytyä uusia parempia käännösratkaisuja.

Paloturvallisuus- ja viittomakielialan yhteistyötä voidaan kehittää vielä esimerkiksi kääntämällä paloturvallisuusaiheeseen liittyviä luentoja tai pitämällä asiantuntijaluentoja palo- ja pelastusalan henkilöstölle. Paloturvallisuuteen liittyviä mahdollisia käännettäviä aiheita on vielä useita, esimerkiksi hätäensiapuohjeiden kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle olisi tärkeää ja aiheellista.

LÄHTEET

- Finlex ®. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 17.4.2012
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Gambier, Yves 2007. Audiovisuaalisen kääntämisen tutkimuksen suuntaviivoja. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere; 73 – 96.
- Hietala, Veijo 2007. Televisio ja tunteiden semiotiikka. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere; 17 – 29.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2011. Opintopas ammattikorkeakoulun perustutkinnot. Viitattu 24.4.2012.
<http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak-opinto-opas-2011-2012.pdf>
- Hytönen, Niina 2006. Käännösteorioiden kirjo kääntäjän työvälineeksi. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Oy FINN LECTURA Ab: Helsinki, 66 – 83.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Oy Finn Lectura Ab: HELSINKI
- Jaakkola, Erkki & Somerkoski, Brita 2000. Luo turvallisuutta. Tulitietoa. Suomen Palopäälyslitto ry: Porvoo.
- Jokinen, Markku 2000. Kuurojen oma maailma –kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Finn Lectura. 79-80.
- Karinen, Mikko 2012. Kela Terveysosasto 2012. Yhteistyötapaaminen Kuulo- ja kuulonäkövammaisten tulkkauspalveluntuottajat 26.3.2012 pdf. Ammatillinan kasvu ja työelämätaidot: Yrittäjyys luento 4.4.2012. Kuopio: Humanistinen ammattikorkeakoulu
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Viitattu 16.11.2011.
<http://www.kotus.fi/index.phtml?s=98>.
- Kuopion kaupunki a. Pohjois-Savon pelastuslaitos 2011. Viitattu 20.12.2011
<http://www.kuopio.fi/web/ps-pelastuslaitos/>
- Kuopion kaupunki b. Toimialueet 2011. Viitattu 20.12.2011.
<http://www.kuopio.fi/web/ps-pelastuslaitos/toimialueet>
- Kuurojen Liitto 2003. Suvi Suomalaisen viittomakielen perussanakirja. Viitattu 30.11.2011 <http://suvi.viittomat.net/Index.aspx?c=search;2&type=3>
- Laine, Jenni 2006. Tulkkauksen tutkimus viittomakielen tulkin työn kehittäjänä. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Oy FINN LECTURA Ab: Helsinki, 143 – 162.

- Majamaa, Jarmo 2007. Alkusammutuskalusto. Perusteita alkusammutuskaluston valintaan ja sijoitukseen erilaisissa kohteissa - säädöksiä ja tulkintoja. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö: Helsinki.
- Nisula, Marjukka 2012. Kuvittele - käytä mielikuvaa. Humanistinen ammattikorkea koulu. Humak: Helsinki.
- Oittinen, Riitta 2007. Peukaloliisasta nalle puhiiin. Kuva, sana, ääni ja kääntäjä. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere; 44-70
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Suomalaisen viittomakielen kääntäminen ja käännösteoriat. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Oy FINN LECTURA Ab: Helsinki, 108 – 119.
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Tavoitteena toimivat tulkkauskäytännöt. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Oy FINN LECTURA Ab: Helsinki, 163 – 179.
- Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. FINN LECTURA: Pieksämäki, 189 – 200.
- Tarkoma, Elise & Vuorijärvi, Aino 2010. Ammattisuomen käsikirja. WSOYpro Oy: Helsinki.
- Veitonen, Ulla 2006. Viittomakielen etätulkkaukset ja viestintätekniikka. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) 2006. Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Oy FINN LECTURA Ab: Helsinki, 248 – 261.
- Vertanen, Esko 2007. Ruututeksti tiedon ja tunteiden tulkkinä. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere; 149 – 170.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi: Helsinki.
- Vivolin-Karén, Riitta 2010. ”Pidättehän huolta, että se on ymmärrettävää viittomakieltä.” Lukijan näkökulma viittomakielisiin verkkoteksteihin. Jyväskylän Yliopisto, Pro gradu.